

บทที่ ๖

การวิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมที่ปรากฏในตัวบท ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม"

ในการวิเคราะห์ถึงความเชื่อและค่านิยมใดๆก็ตามในละครโทรทัศน์ ถ้าจะพิจารณาหรือศึกษาเฉพาะผู้ผลิตแต่เพียงด้านเดียวแล้ว เราคงไม่สามารถได้รับคำตอบที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะการถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมต่างๆโดยสอดแทรกเข้าไปในละครโทรทัศน์ เป็นกลไกที่ผู้ผลิตมักจะกระทำไปโดยที่ไม่รู้ตัว ด้วยเหตุนี้เราจึงมักได้รับการบอกกล่าวจากเจ้าของบทประพันธ์ หรือผู้สร้างละครโทรทัศน์ในทำนองที่ว่า มิได้มีจุดมุ่งหมายอะไรเป็นพิเศษ เพียงแต่ต้องการทำละครโทรทัศน์ที่สนุกๆสักเรื่อง หรือมีฉนั้นก็มีจุดมุ่งหมายอื่นๆที่มีได้เกี่ยวข้องกับถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมใดๆทั้งสิ้น นอกจากนี้แม้ว่าเราจะถามเจาะจงลงไปว่า ละครโทรทัศน์ที่เขาสร้างขึ้นนั้นได้ถ่ายทอดความเชื่อหรือค่านิยมอะไรแก่ผู้ชมบ้าง ฝ่ายผู้ผลิตก็ยังคงไม่สามารถแยกแยะคำตอบออกมาได้อย่างชัดเจนอยู่นั่นเอง ดังนั้นเพื่อที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงส่วนที่ฝ่ายผู้ผลิตอาจจะไม่ได้ตั้งใจสื่อ ในบทนี้ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ตัวบท (text) หรือ เนื้อหาละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" โดยใช้แนวคิดทางสัญวิทยาตามทฤษฎีเน้นที่ตัวสารเป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์ถึงความเชื่อและค่านิยมที่ละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้ถ่ายทอดแก่ผู้ชม

แนวคิดต่างๆที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม"

เนื่องจากละครโทรทัศน์ของไทยมีลักษณะที่เน้นบทสนทนาของตัวละครมากกว่าการแสดงอากัปกิริยา ดังนั้นนอกเหนือจากการวิเคราะห์สัญวิทยาต่างๆทางด้านภาพหรือกริยาท่าทางของตัวละครแล้ว ความเชื่อและค่านิยมส่วนใหญ่จะได้อาจจากการวิเคราะห์บทสนทนาในละคร ทั้งนี้พบว่าละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้เสนอแนวคิดซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและค่านิยมรวม ๖ แนวคิดหลัก คือ

๑. แนวคิดในเรื่องความรัก
 - ๑.๑ ความรักภายในครอบครัว
 - ๑.๒ ความรักระหว่างชายหญิง
 - ๑.๓ ความรักระหว่างเพื่อน
 - ๑.๔ ความรักชาติ
๒. แนวคิดในเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัว
๓. แนวคิดในเรื่องบทบาททางสังคมตามลักษณะทางเพศ
๔. แนวคิดในเรื่องการดำรงชีวิต
 - ๔.๑ การดำรงชีวิตโดยอาศัยเกื้อกูลกัน
 - ๔.๒ การดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญกับสังคมนรอบตัว
๕. แนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน
 - ๕.๑ ความไม่เท่าเทียมกันด้านอาวุธ
 - ๕.๒ ความไม่เท่าเทียมกันด้านอำนาจ
๖. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ
 - ๖.๑ บุญกรรม
 - ๖.๒ บุญคุณ
 - ๖.๓ อนิจจัง
 - ๖.๔ ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 - ๖.๕ ความเชื่อในเรื่องโชคกลาง

แนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" อย่างละเอียดตลอดเรื่อง ดังมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดในเรื่องความรัก

๑. ความรักภายในครอบครัว
สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญต่อครอบครัวอย่างสูง แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ภาพของ

ครอบครัวไทยที่สมาชิกของครอบครัวต่างรุ่นต่างวัย ตั้งแต่ ตา ยาย พ่อ แม่ ลุง หลาน มาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ก็ยังคงมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ทั้งในโลกแห่งความเป็นจริงและในโลกแห่งจินตนาการอย่างงานวรรณกรรม นวนิยาย ภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์ของไทย

สำหรับละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของความรักรในครอบครัวจำกัดอยู่เฉพาะความรักระหว่างพ่อ แม่ ลุง ยาย หลานเท่านั้น ไม่รวมถึงความรักระหว่างสามีภรรยาซึ่งจะขอนำไปกล่าวในหัวข้อแนวคิดเรื่องความรักระหว่างชายหญิง เราสามารถวิเคราะห์ถึงแนวคิดเรื่องความรักภายในครอบครัวได้ โดยพิจารณาผ่านความผูกพันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว ๓ ครอบครัว คือ ครอบครัวของกำนันนุ่น (พ่อของวันส) ครอบครัวของโกโบริ (พ่อแม่ชาวญี่ปุ่น) และครอบครัวของแม่อร ภาพของความผูกพันระหว่างพ่อกับลูกซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดในเรื่องความรักภายในครอบครัวจะไม่ค่อยชัดเจนและไม่ได้รับการเน้นย้ำมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากตัวละครที่ทำหน้าที่ "พ่อ" ทั้งหลายจะถูกกันออกจากแวดวงที่ใกล้ชิดตัวลูก กล่าวคือ กำนันนุ่นถูกกันออกไปโดยสถานการณ์คือวันสซึ่งเป็นลูกชายคนเดียวได้รับทุนไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษและติดอยู่ที่นั่นเพราะสงคราม พ่อของโกโบริเป็นเพียงตัวละครลอยๆที่ถูกกล่าวอ้างถึงเท่านั้นไม่มีบทบาทใดๆเลย ส่วนหลวงชลาลัยราชก็หย่าขาดจากแม่อรไปตั้งแต่อังคมาลินยังเด็ก และกลับมาเกี่ยวพันกับอังคมาลินในแง่ของการเมืองมากกว่าความผูกพันฉันท์พ่อลูก ดังนั้นความรักความผูกพันระหว่างพ่อกับลูกจึงไม่ได้รับการถ่ายทอดให้เห็นเด่นชัดในละครชุดนี้ แต่ทั้งนี้ก็มีใช้ว่าจะไม่มีเลยเลยทีเดียว ดังเช่นบทสนทนาตอนหนึ่งในละครระหว่างกำนันนุ่นกับอังคมาลิน

- กำนันนุ่น : ลุงก็มีธุระกับหนูนิดหน่อยเหมือนกันนะ
 อังคมาลิน : อะไรหรือคะ
 กำนันนุ่น : คืออยากจะถามหนูว่าได้ข่าวเจ้าวันสบ้างมั๊ย
 อังคมาลิน : ไม่ได้เลยคะ แล้วคุณลุงละคะ
 กำนันนุ่น : ลุงเองก็ไม่ได้เหมือนกันละหนู ถึงได้มาถาม หนูงี้ละ
 อังคมาลิน : ฉบับสุดท้ายหนูได้ตอนสงครามใหม่มั๊ยคะ เขาบอกว่าจะไปทำงานกับพวกใต้ดินในอังกฤษ
 กำนันนุ่น : (เสียงเครือ) ปานี้จะเป็นยังไงบ้างก็ไม่รู้ หนังสือหนังสือมันคงไม่ได้เรียน นี้ก็เป็นเพราะไอ้พวกบ้าสงครามพวกนี้จริงๆเชียว

ความรักของกำนันหนุ่มที่มีต่อลูกชายเท่าที่สะท้อนมาให้เห็นก็จะอยู่ในรูปของความเป็นห่วงเป็นใย ความคิดถึง เช่นเดียวกับความรักของหลวงชลาลัยราชที่มีต่ออังคมาลิน

- หลวงชลาลัยฯ : ไปไหนลูก พ่อจะไปส่ง
 อังคมาลิน : หนูจะกลับบ้านค่ะ
 หลวงชลาลัยฯ : พ่อจะไปส่งที่ท่าเรือเอาไหม
 อังคมาลิน : หนูนั่งรถรางกลับเองได้
 หลวงชลาลัยฯ : หน...พ่อไม่ได้พบกับหนุมานานนะ พ่อมีเรื่องจะคุยด้วย...กบ...ไปนั่งข้างหน้าคนหนึ่งไป
 แก้ว : แก้วไปนั่งข้างหน้าอีกคน
 หลวงชลาลัยฯ : ไม่ต้อง พ่อให้กบไปนั่งคนเดียว เข้าใจไหม เรานั่งตรงนี้ แล้วไม่ต้องพูดอะไรมาก เข้าใจมั๊ย พ่อไม่ชอบ (หันไปพูดกับอังคมาลิน)...เข้ามาสิลูก... หนูพอมไปนะลูก ไม่สบายหรือเปล่า
 อังคมาลิน : สบายดีค่ะ
 หลวงชลาลัยฯ : คุณแม่กับคุณยายสบายดีหรือ
 อังคมาลิน : (พยักหน้า) ค่ะ
 หลวงชลาลัยฯ : เอ๋...ลูกข้ามเรือไปมาทุกวันคงลำบากสินะ
 อังคมาลิน : ไม่ลำบาก
 หลวงชลาลัยฯ : ถ้าลำบากจะไปอยู่กับพ่อก็เอา
 อังคมาลิน : (ยกมือขึ้นไหว้) ขอบคุณค่ะ แต่บ้านของหนูไม่มีใคร
 หลวงชลาลัยฯ : เอ๋...แล้วการเรียนของลูกเป็นยังไงบ้าง
 อังคมาลิน : พ่อไปได้ค่ะ
 หลวงชลาลัยฯ : ถ้าลูกขาดเหลืออะไร บอกพ่อนะ
 อังคมาลิน : หนูมีครบทุกอย่างค่ะ

หลวงชลาลัยราชมีความรักความห่วงใยในตัวอังคมาลินและคิดจะเข้าไปอุปการะลูกตามควร แต่จากบทสนทนาจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่เป็นไปอย่างเห็นห่าง เป็นการสนทนาแบบถามคำตอบคำและหลวงชลาลัยฯมิได้มีความรู้ใดๆในเรื่องเกี่ยวกับบุตรสาวที่ตนทอดทิ้งไปตั้งแต่เล็กเลยแม้แต่น้อย ดังนั้นความรักระหว่างพ่อลูกจึงไม่ได้ถูกนำเสนอออกมาให้

เห็นถึงความผูกพันอันลึกซึ้งมากนัก ผิดกับความรักระหว่างแม่ลูก ยายหลาน ซึ่งเป็นความรักที่เห็นได้เด่นชัดและได้รับการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญมากกว่า กล่าวคือ เป็นความรักที่สะท้อนออกมาในรูปความผูกพันอย่างลึกซึ้งระหว่างกัน ความเป็นห่วงเป็นใย ความเข้าอกเข้าใจ และความเสียสละ เราจะพบรูปแบบความรักเช่นนี้จากคำพูดและการกระทำของตัวละครปรากฏอยู่ตลอดเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากรักระหว่างแม่อรุณ คุณยาย และอังศุมาลิน

ฉากที่อังศุมาลินช่วยแม่อรุณถาดพื้นที่ในสวน เนื่องจากน้ำท่วมพืชผลเสียหาย

อังศุมาลิน : แม่คะ... บางทีจะออกจากมหาวิทยาลัยเลย

แม่อรุณ : เอ๊ะ... ทำไมล่ะลูก

อังศุมาลิน : ตอนนี้น้ำท่วม หนูรู้ว่าแม่ต้องชักชวนเดิมออกจนหมด เราต้องหาเงินมาลงทุนสวนอีก กว่าเราจะฟื้นสวนได้... คงอีกนาน... ถ้าหนูยังขึ้นเรียน แม่ก็คง... ลำบาก

แม่อรุณ : แม่พอจะหาเงินได้ แม่จะหาเงินมาชั๊กก้อนหนึ่ง แล้วพอกล้วยเราได้เลย เราก็ค่อยใช้คืนเขา หนูไปเรียนเถอะลูก อีกไม่เท่าไรหนูก็จะสำเร็จแล้ว

อังศุมาลิน : แม่คะ... เงินที่แม่จะหามาก้อนหนึ่งนะ แม่จะหามาจากที่ไหนคะ...

ฉากต่อมา คุณยายทนายที่มีอังศุมาลิน แม่อรุณนั่งคอยด้วย

ยาย : แสบหน้อยนะลูก... แต่มั่นหายเร็วดี...

แม่อรุณ : (น้ำตาคลอ) หนอย่าทำอีกเลยลูก มีอหุหนุ่ย

บวมแล้ว... แม่ทำคนเดียวได้

อังศุมาลิน : ไม่เป็นไรหรอกคะแม่ หนูไม่อยากนั่งสบายในขณะที่แม่ต้องทำงานสายตัวแทบขาด

(ยายและแม่อรุณน้ำตาคลอ แม่อรุณกอดอังศุมาลินไว้ก้นอก)

แม่อรุณเป็นแบบอย่างของแม่ที่คำนึงถึงอนาคตและความสุขของลูกก่อนตัวเอง พร้อมทั้งจะยอมลำบากและเสียสละเพื่อลูกทุกอย่าง อังศุมาลินก็เป็นลูกกตัญญู ไม่ยอมให้แม่ต้องลำบากแต่ลำพัง

นอกจากบทสนทนาระหว่างแม่ลูก ยายหลานมากมายหลายตอนที่ สะท้อนแนวคิดเรื่องความรักดังกล่าวแล้ว อากัปกริยาท่าทางการแสดงออก ทางสีหน้าของตัวละครในเรื่อง ก็เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้เป็นอย่างดีถึงความผูก พัน ความห่วงใยภายในครอบครัว กล่าวได้ว่าความสุขความทุกข์ของแม่เอร และคุณยาย แทบจะขึ้นอยู่กับความสุขความทุกข์ของอังศุมาลินแต่เพียงผู้เดียว คำพูดของแม่เอรที่ว่า "...แม่รักหนู...รักยิ่งกว่าตัวแม่เองเสียอีก ถ้าหนูมีความสุข แม่ก็สบายใจ แต่ถ้าหนูทุกข์ร้อนกังวลกับเรื่องเหล่านี้ ทั้งแม่แล้วก็คุณยายจะมีความสุขเลย..." เป็นคำพูดที่แสดงถึงความรักของแม่และยาย ได้เป็นอย่างดีในขณะที่อังศุมาลินเศร้าเสียใจกับคำนิทาของชาวบ้านเกี่ยวกับ ตัวเธอและโกโบริ แม่เอรก็ปลอบโยนและร้องไห้ไปกับลูกด้วย

เมื่อหันมาพิจารณาครอบครัวของโกโบริ แม้ว่าโกโบริจะอยู่ห่าง จากพ่อแม่มาไกลถึงประเทศไทยและอยู่ในระหว่างสงคราม แต่สายสัมพันธ์ ระหว่างเขาและครอบครัวโดยเฉพาะกับแม่ก็ไม่ได้ถูกตัดขาดลง ความรัก ของแม่ถูกถ่ายทอดออกมาโดยข้อความในจดหมายและคำพูดของโกโบริใน ยามที่เขาระลึกถึงแม่ ซึ่งแม่ของโกโบริก็ได้แตกต่างจากแม่เอรเท่าใดนัก แม้ว่าจะไม่ได้เป็นภาพที่เด่นชัดเท่า กล่าวคือ ยังคงเป็นแม่ที่ให้แต่ความรักอัน บริสุทธิ์และความปรารถนาดีอย่างแท้จริงแก่ลูก พร้อมทั้งเพื่อแม่มาถึงบุคคลอัน เป็นที่รักของลูกด้วย ดังเช่นจดหมายฉบับหนึ่งของแม่ซึ่งส่งมาอวยพรในวัน หนึ่งของโกโบริและอังศุมาลิน

...แม่ส่งชุดเจ้าสาวมาให้ สร้อยไข่มุกที่พ่อให้แม่ในวันแต่งงาน บอกอังศุมาลินด้วยว่าไข่มุกเป็นเครื่องหมายของความ โชคดี พ่อสั่งให้บอกลูกว่าให้พาอังศุมาลินไปหาพ่อให้ได้ แม่ อยากรับเขาเล่นดนตรีไทยที่เหมือนซามิเซ็งของเรา และแม่ จะเล่นเพลง ซาโคอะเกะซะ ให้ฟัง...ขอให้ลูกมีความสุข...
..จากแม่

และจากบทสนทนาระหว่างโกโบริและอังศุมาลินก่อนวันแต่งงาน

อังศุมาลิน : ...คุณมีใครคอยข้างมัย
โกโบริ : มี...ผมมีผู้หญิงคนหนึ่งคอยผมอยู่ตลอดเวลา และ คงเป็นผู้หญิงคนเดียวที่ให้ความรักผมอย่างจริง ใจ...คงจะเป็นคนเดียวที่สวดมนต์ให้ผมทุกคืน... ในขณะที่ผู้หญิงบางคน...เอ้อ...ข้างเถอะ...

แค่นี้ก็คงพอแล้ว ชีวิตเป็นของพระเจ้าพรดี
ร่างกายฝากไว้กับพื้นดิน ความรัก...หัวใจ...
เป็นของคนอื่น...

อังศมาลิน : ลักวันหนึ่งคุณคงจะได้กลับไปหาเธอ

โกโบริ : ใช่...ผมจะกลับไปหาเธอ...ผมจะกลับไปหา
แม่ของผม

กล่าวโดยสรุป ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้เสนอแนวคิดเรื่อง
ความรักภายในครอบครัวออกมาในรูปของความเป็นห่วงเป็นใย ความผูกพัน
อันลึกซึ้ง ความเข้าอกเข้าใจและความเสียสละ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ
รักของแม่ที่มีต่อลูกจะได้รับการเน้นย้ำอย่างมาก ภาพความรักดังกล่าวค่อนข้าง
ข้างเป็นความรักภายในครอบครัวแบบอุดมคติซึ่งคนไทยคิดว่าประเสริฐและ
ยกย่อง

๒. ความรักระหว่างชายหญิง

ละครโทรทัศน์ของไทยส่วนใหญ่ มักจะเสนอภาพความสัมพันธ์
ระหว่างชายหญิงออกมาในลักษณะที่ตัวละครฝ่ายหญิงมักจะต้องเป็นฝ่ายอดทน
และรับเอาความเจ็บช้ำทางจิตใจหรือแม้กระทั่งทางร่างกายจากการกระทำ
ของตัวละครฝ่ายชายแต่สำหรับละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ความสัมพันธ์
ระหว่างชายหญิงในแง่ความรัก กลับมีลักษณะที่แตกต่างจากละครโทรทัศน์ส่วน
ใหญ่ โกโบริตัวละครฝ่ายชายกลับเป็นผู้ที่ต้องอดทนต่อการกระทำทุกอย่างของ
อังศมาลิน และเป็นผู้ที่ต้องเจ็บปวดจากความรักที่เขามีต่อเธอ

หมอยุชิ : คุณรักเธอไม่ใช่หรือ

โกโบริ : ใช่...ผมรักเธอ แต่โอเคโกะแปลว่าดวง

อาทิตย์ มันร้อน มันเผาเราได้

หมอยุชิ : ความรักไม่เผาใคร

โกโบริ : แต่ความรักกำลังเผาผม

ภาพของโกโบริในฐานะผู้ถูกกระทำและเจ็บปวดจากความรัก ทำให้
ภาพของเขาในฐานะเป็นผู้ให้และเสียสละเพื่อความรักเด่นชัดมากขึ้น แนว
คิดในเรื่องความรักระหว่างชายหญิงจึงถูกนำเสนอผ่านคำพูดและการกระทำ
ของโกโบริเป็นส่วนใหญ่ คำพูดที่กล่าวได้ว่าเป็นนิยามแนวความคิดในเรื่อง
ความรักระหว่างชายหญิงที่ปรากฏในเรื่องนี้ ก็คือ คำพูดของโกโบริที่เขา
กล่าวกับอังศมาลินว่า

...คุณเคยมีคนรัก แต่คุณไม่รู้จักความรัก...คนรักของคุณ
จะเป็นใครก็ตาม...คุณก็รักเขาในแง่ที่คุณอยากมีใครสักคน
เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง แต่คุณไม่รู้จักความรักที่อ่อนโยน
คุณไม่รู้จักความผูกพันที่ตีมูลค่า คุณไม่รู้จักการยอม...ยอม
ทำทุกอย่าง...ทุกอย่าง...เพียงเพื่อคนที่เรารักเท่านั้น...
ถ้าคุณรู้จักความรัก ผมหมายถึงความรักที่แท้จริง หัวใจ
ของคุณก็คงจะ...คงจะไม่แข็งกระด้าง คงจะไม่เย็นชาแบบนี้
บางที...บางทีคุณอาจจะรู้ว่าหัวใจของคนที่มีมันกำลังโตคนเดียว
ที่มีมันกำลังอ้างว้าง...หัวใจของคนที่มีมันกำลังจะสูญเสียความ
รักไปมันเป็นอย่างไง...

นั่นก็คือแนวคิดที่ว่า ความรักที่แท้จริงก็คือการยอมทำทุกอย่างและ
เสียสละทุกอย่างเพื่อคนที่รัก แม้ว่าอาจจะไม่มีวันได้ความรักกลับคืนมาเลยก็
ตาม ในละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ความรักระหว่างชายหญิงเป็นอีกความ
รักหนึ่งซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาว่ายิ่งใหญ่อยู่เหนือหน้าที่ ความรับผิดชอบ และ
แม้แต่ชีวิต โกโบริตัดสินใจปล่อยเชลยที่หนีไป เพราะเกรงว่าอังศุมาลินจะ
ลำบาก เขากล่าวกับเธอว่า

...ผมมีทางเลือกเป็นอยู่เพียงสองทาง คือเป็นทหารที่เลวแต่
มีความเป็นคนอยู่บ้างในสายตาของคุณ หรือว่าเป็นทหารที่ดี
แต่เป็นตัวอะไรสักตัวหนึ่งก็ไม่รู้ในสายตาของคุณ มันก็เท่านั้น
สำหรับผม ผมพยายามทำดีทุกสิ่งแล้วสำหรับคุณ แต่มันเป็น
ความพยายามที่เลวที่สุดสำหรับกองทัพของผม...ผมให้ชีวิต
เขาแก่คุณแล้ว และบางทีผมอาจจะต้องใช้ชีวิตของผมให้เขา
ด้วย คุณรู้อะไรบ้างไหมว่ากฎของกองทัพมีอย่างไร มีโทษอยู่
สถานเดียว...ยิงเป้า...แต่คุณไม่เคยแคร์อะไรเลยไม่ใช่
หรือ เพราะในสายตาของคุณ ผมไม่เคยมีค่าอะไรเลย
ไม่ว่าผมจะอยู่หรือตาย...

โกโบริได้เลือกแล้วระหว่างความรักและหน้าที่ต่อชาติ เขายอม
เป็นทหารที่เลวและเสี่ยงชีวิตของเขาเองให้กับเชลยซึ่งเป็นศัตรูของชาติ
เพื่อปกป้องอังศุมาลินและครอบครัวเอาไว้และแสดงให้เธอเห็นว่า เขาก็ยัง
มีความเป็นคน เป็นมนุษย์ที่มีจิตใจเมตตาส่งสารอยู่ด้วยเช่นกัน และอีกจาก
หนึ่งในวันหมั้นของคนทั้งคู่ เขาพบตาผลตาบัวแบกโลงศพและรู้ว่าเป็นการพา
เชลยหนี แต่เขาก็ปล่อยไปอีกครั้ง ตอนค่ำเมื่ออังศุมาลินลงมาดูผลงานและ

พบกับโกโบริ เขาพูดกับเธอว่า

...คุณทำได้ไม่เลวหรอก ผมก็เป็นไอ้จิ้งที่ให้คุณหัวเราะ
เยาะได้ตามเคย คุณเคยกล่าวหาว่าผมใช้อำนาจเพราะผม
เป็นผู้ชนะ แต่คุณไม่เคยบอกผมเลยว่าคุณใช้ผู้ชนะอย่างผม
เป็นเครื่องกำบังหน้าคุณได้ยังไง...คุณไม่ได้เกลียดผมเพราะ
คุณถูกรุกราน แต่คุณเกลียดผมเพราะคุณเป็นฝ่ายพันธมิตร
อย่างเต็มตัวต่างหาก คีตริเพียงคนเดียวมันไม่ได้ทำให้สง
ครามต้องแพ้หรือชนะ...ใช่...ผมพบกับคุณ เพราะผมเคย
คิดว่าคุณจะซ่อนเขาไว้อย่างเงิบๆ แต่...คุณส่งตัวเขาคืน
ไปแสดงว่าคุณมีแผนการที่ดีมาก คุณมีการติดต่อกับฝ่ายสัมพันธ
มิตรอย่างดีมาก...และเขาคอนันต์ จะเป็นคนทำให้สง
ครามเปลี่ยนไป เพราะเขารัจฉยทศศาสตร์แล้ว...ผมเสีย
ใจอยู่อย่างเดียว ผมเสียใจที่คุณไม่น่าจะเลือกวันนี้เป็นวัน
ทำงานของคุณเลย...ก็วันนี้มันเป็นวันสำคัญ...ช่าง
เถอะ...สำหรับคุณก็ไม่มีอะไรสำคัญ...อีกอย่างหนึ่งมันก็เป็น
โอกาสที่ดีของคุณ เพราะไม่มีใครสังเกตเห็นงานของคุณ
หรอก...คุณกลับบ้านไปซะ...กลับไปเถอะ และภูมิใจได้
เลยนะว่างานของคุณเรียบร้อยแล้ว นอกจากผมก็คงไม่มี
ใครทราบเรื่องนี้...ทราบใดที่ผมยังอยู่ คุณจะปลอดภัยเสมอ
...กลับเถอะ ผมจะไปส่งคุณ...

ทั้งที่โกโบริตระหนักดีว่าการกระทำของเขาอาจจะมีส่วนทำให้
ญี่ปุ่นต้องพ่ายแพ้สงคราม และเขาได้ชื่อว่าเป็นคนทรยศต่อชาติ แต่ความรัก
ที่เขามีต่ออังคมาลินันั้น มันสำคัญกว่าสงคราม สำคัญกว่าความพ่ายแพ้หรือชัย
ชนะ และสำคัญกว่าความเป็นมิตรหรือความเป็นศัตรูระหว่างกัน เขาจึงเอ่ย
ว่า "ทราบใดที่ผมยังอยู่ คุณจะปลอดภัยเสมอ"

อย่างไรก็ตาม แนวคิดในเรื่องความรักระหว่างชายหญิงในละคร
โทรทัศน์ชุดนี้ มิได้จำกัดอยู่เพียงการให้และเสียสละแต่เพียงฝ่ายเดียว "ค
กรรม" ยังได้ให้บทสรุปสำหรับความรักเอาไว้อย่างงดงามว่า ผู้ให้ความรัก
ที่แท้จริงย่อมได้รับความรักนั้นกลับคืนมาเช่นกัน โกโบริเคยพูดกับอังคมาลิน
ว่า "...อิเดโกะ...ถ้าผมตายไป ผมจะตายไปพร้อมกับหัวใจรักของผม...
แต่คุณ...ถ้าผมเป็นเขา แคได้หัวใจรักของคุณ อย่างอื่นก็ไม่มีค่าสำคัญ
แล้ว" และในที่สุดอังคมาลินก็บอกโกโบริก่อนที่เขาจะตายว่า "ไม่ใช่หัวใจ

รักของคุณคนเดียวหรือค่ะ ที่คุณจะไปด้วย...หัวใจที่แหลกสลายอีกดวงหนึ่งต่างหาก..." และ "อนาตะ โออาอิซิมิตส...ฉันรักคุณค่ะ...อนาตะ โออาอิซิมิตส...คุณอย่าถามฉันนะคะว่ามันมากแค่ไหน คุณเป็นคนได้มันไปเป็นคนแรก...คนสุดท้ายด้วย..."

แม้ว่าจุดจบของละครโทรทัศน์ชุดนี้ จะจบลงด้วยความตายของโกโบริ แต่ในที่สุดเขาก็ได้สมหวังในสิ่งที่เขาปรารถนามาตลอด คือ ความรักของอังคมาลิน ส่วนตัวอังคมาลิน เธอได้ก้าวข้ามกำแพงแห่งสงครามและความเป็นศัตรูที่ขวางกั้นคนทั้งสองไว้ มาสู่ความรักอันแท้จริงอย่างที่โกโบริได้มอบให้แก่เธอเสมอมา

กล่าวโดยสรุป ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องความรักระหว่างชายหญิงในลักษณะที่เป็นความรักแท้ซึ่งมีแต่การเสียสละเป็นความรักที่มีความสำคัญเหนือสิ่งใดทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นชาติ หน้าที่รับผิดชอบ หรือ ชีวิต และท้ายที่สุดผู้ที่มอบแต่ความรักที่แท้จริง ย่อมได้รักกลับคืนมาเช่นกัน

๓. ความรักระหว่างเพื่อน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ได้รับการเอื้อถึงบ่อยครั้ง นอกเหนือจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและหมู่ญาติ และความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน Navawan Bandhamedha (๑๙๘๕) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนไว้ว่า

เพื่อนได้รับการนิยามว่ามีอยู่ ๒ ประเภท คือ เพื่อน "ตาย" และเพื่อน "กิน" เพื่อนในอดีตหรือเพื่อนตายนั้นหายาก แต่เพื่อนกินมีอยู่ทั่วไป เพื่อนตายสามารถตายแทนกันได้ แต่เพื่อนกินจะทอดทิ้งกันในยามประสบปัญหา เชื่อกันว่าเพื่อนเลวจะชักชวนเราให้ทำความผิด ในขณะที่เพื่อนดีก็จะมีอิทธิพลในทางที่ดี ดังนั้นเด็กไทยจึงได้รับการสั่งสอนให้ระมัดระวังในการคบเพื่อน นอกจากนี้เพื่อที่จะรักษามิตรภาพให้ยืนยาวพวกเขาจะได้รับการสั่งสอนให้ใจกว้างกับเพื่อน และไม่เรียกร้องจากเพื่อนมากเกินไป

ในละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ภาพของเพื่อนที่ถูกนำเสนอออกมาค่อนข้างจะมีลักษณะของเพื่อนตายมากกว่าเพื่อนกิน เราวิเคราะห์ถึงแนวคิด

ในเรื่องความรักระหว่างเพื่อนได้จากความสัมพันธ์ระหว่างตาผลตาบัว และ โกอโบริ หมอโยชิ หมอทาเคดะ ภาพของตาผลตาบัวที่ถูกล่ามโซ่ออกมาในละครชุดนี้ ค่อนข้างจะเป็นไปในแง่สร้างความตลกขบขันและเป็นตัวก่อความวุ่นวาย แต่ภายใต้สิ่งเหล่านี้เราจะพบความสัมพันธ์ในแง่ความเป็นเพื่อนที่รักใคร่กันได้อย่างชัดเจน ตาผลตาบัวถูกกำหนดภาพให้เป็นคู่หูต่างวัยที่ยากจนอาศัยอยู่ที่กระท่อมท้ายสวนของอังคมาลิน และมักจะปรากฏตัวคู่กันตลอดความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่อยู่ในรูปของความห่วงใยกัน โดยเฉพาะตาบัวซึ่งจะคอยดูแลและเป็นห่วงตาผลไม่เคยทอดทิ้งกัน อาจกล่าวได้ว่าเพราะตาผลตาบัวมีกันอยู่สองคนเท่านั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือตอนที่ตาผลไม่สบาย ตาบัวไปขอปิ่นยากับอังคมาลินแล้วพบโกโบริเข้า ด้วยความกลัว ตาบัวจึงสารภาพจนหมดว่าตัวแกและตาผลเป็นคนดักฟันโกโบริและหมอทาเคดะ แต่ยังมีแง่ใจขอร้องโกโบริว่า

...เจ้าประคุณ อย่าจองเวรจองกรรมกันอีกเลย ที่แล้วๆไป
ก็ให้แล้วกันไปเถอะ...จริงๆตอนแรกก็ไม่คิดจะฆ่าให้ตายหรอก
...แล้วตอนนี้ตาผลก็ไม่รู้จะตายวันตายพรุ่งอยู่แล้ว อย่าเอา
แกไปทรมานทรมานอีกเลย...

นอกจากนี้แม้ว่าตาบัวจะกลัวโกโบริและทหารที่อู่มั่นน้อยไปกว่าตาผล แต่ด้วยความเป็นห่วงเพื่อนก็ยอมไปอู่เอายาให้และแวะไปเยี่ยม เรียกว่าไม่ทิ้งกันยามป่วยไข้ ตัวอย่างอีกฉากหนึ่ง เมื่อตาบัวรู้ว่าโกโบริจะตามหมอทาเคดะไปรักษาตาผล

ตาบัว : ไอ้หมอนั่นนะเหอ
อังคมาลิน : ใช่ หมอคนที่ลุงฟันเขาเกือบตายใจล่ะ
ตาบัว : ๊ว๊ว...ตายละวา...มันต้องเอาตายแน่ๆเลย
อังคมาลิน : โธ...ลุง เขาไม่เหมือนลุงหรอกน่า
ตาบัว : โธเอ๊ย ไปเชื่อมั่นได้ยังไง นั่นนะ ถ้าเกิด
มันแกล้งขึ้นมา มันล้วยตาผลเป็นท่อนๆๆ
ตายเลย ไม่เอาๆ ข้าไม่เอา
อังคมาลิน : เดี่ยวลุง...นี่...นี่...ถ้าเกิดปล่อยทิ้งไว้แล้ว
ลุงผลเขาก็ตายเหมือนกัน ลุงเอาไหมล่ะ
ตาบัว : (ทำหน้าคิด)...เอาก็เอา...

เห็นได้ว่าที่ตาบัวจะไม่ยอมให้หมอรักษาตาผลก็เพราะเป็นห่วงเพื่อน

และที่ยินยอมในภายหลังก็เพราะเป็นห่วงเพื่อนอีกเช่นกัน สำหรับหมอทาเคดะ และหมอโยชิ ละครโทรทัศน์ชุดนี้กำหนดให้ทั้งสองคนเป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือและเป็นห่วงเป็นใยโกโบริตลอด หมอโยชิเป็นผู้วิ่งเต้นให้โกโบริได้แต่งงานกับอังคมาลิน เพราะรู้ว่าทั้งคู่รักกันแต่อังคมาลินมีทิจิ ส่วนหมอทาเคดะก็เป็นเพื่อนที่คอยเป็นที่ปรึกษา คอยเตือน และเป็นห่วงเป็นใยในตัวเพื่อนรวมไปถึงครอบครัวของเพื่อนด้วย

- หมอทาเคดะ : เรามาพูดกันเรื่องฮิเดโกะดีกว่า
 โกโบริ : ทำไม
 หมอทาเคดะ : ทั้งแม่ทั้งลูกปลอดภัยแล้ว
 โกโบริ : ชอบใจมากหมอก็อุตส่าห์ดูแลพยาบาล ที่แรกผมคิดว่าเด็กจะไม่รอดเสียแล้ว
 หมอทาเคดะ : ก็เลยไม่กลับไปบ้าน
 โกโบริ : หมอ มันไม่ใช่อย่างนั้น...หมอก็รู้อ่างานผมมากขนาดไหน ผมต้องคอยดูแลการติดตั้งตลอดเวลา ถ้าผมไม่ดูแลก็ติดตั้งกันไม่ได้ คนมาใหม่ก็ยังไม่คุ้นงาน
 หมอทาเคดะ : ทำไมต้องทำงานทั้งวันทั้งคืน
 โกโบริ : มันก็ไม่ถึงขนาดนั้น
 หมอทาเคดะ : ก็แค่เดินไปดื่มน้ำที่บ้านบ้างไม่ได้หรือ
 โกโบริ : ทำไมหรือ มันมีอะไรหรือ
 หมอทาเคดะ : คนบางคนต้องการการรักษาพยาบาลทางใจเหมือนกัน
 โกโบริ : เออ...หมอบอกผิดคนแล้ว
 หมอทาเคดะ : ว่ายังไงนะ
 โกโบริ : คนบางคนมันก็ไม่เหมาะสำหรับไปพูดปลอบใจเขาหรอก
 หมอทาเคดะ : ไม่ต้องพูดก็ได้ แค่ไปแสดงให้รู้ว่าเราห่วงใยเขา คุณไม่ห่วงลูกหรือ
 โกโบริ : หมอ...อย่าถามอย่างนี้อีก
 หมอทาเคดะ : กลับไปบ้านซะบ้าง งานไม่ทำให้ัยศคุณเลื่อนขึ้นเร็วนักหรอก

หมอทาเคดะและหมอโยชิเป็นตัวอย่างของเพื่อนที่คอยเป็นห่วงเป็นใย มีความสุขเมื่อเห็นเพื่อนเป็นสุข และทุกข์ร้อนไปด้วยเมื่อเพื่อนมี

ความทุกข์ ส่วนตามผลตาบวก็เป็นตัวอย่างของเพื่อนที่ไม่ทอดทิ้งกัน ดังนั้นแนวคิดในเรื่องความรักระหว่างเพื่อนในละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ก็คือความรักระหว่างเพื่อนที่แท้จริงนั่นเอง

๔. ความรักชาติ

เนื่องจากละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" เป็นละครพีเรียด (period) ซึ่งใช้ฉากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในช่วงญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย ในการดำเนินเรื่อง ดังนั้นจึงปรากฏภาพของคนไทยซึ่งมีความรักชาติสะท้อนออกมาในละครอย่างเห็นได้ชัด ตัวละครหลายๆตัวไม่ว่าจะเป็นหลวงชลาลัย ทราย วันส ตาผลตาบว และอังคมาลิน ก็ล้วนทำงานเพื่อประเทศชาติทั้งสิ้น อังคมาลินเป็นตัวละครเด่นตัวหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของคนไทยที่รักชาติ ความรักชาติของเธอนั้นอยู่ในรูปของการต่อต้านและเกลียดชังชาวญี่ปุ่น ทำให้เธอพยายามสร้างกำแพงแห่งความเป็นศัตรูขวางกันความสัมพันธ์ระหว่างตัวเธอและโกโบริ เราจึงพบฉากการปะทะกันระหว่างโกโบริและอังคมาลินอยู่แทบจะตลอดเรื่อง เช่น ฉากที่ตาผลตาบวถูกลงโทษโดยการกรอกน้ำมัน

อังคมาลิน : หยศ เซลยสองคนนั้นเป็นคนไทย แผ่นดินนี้ก็เป็นของไทย ถึงสองคนนั้นจะรับราชการอยู่ในสังกัดญี่ปุ่น แต่ก็มีได้หมายความว่าเราต้องตกอยู่ในบังคับของญี่ปุ่นไปด้วย ถึงหากเขาทำผิดก็ต้องให้คนไทยลงโทษสิ กองทัพญี่ปุ่นจะมาทำตามใจชอบอย่างนี้ไม่ได้

โกโบริ : กรุณาพูดซ้ำๆ ทางที่ดีอย่าพูดอะไรดีกว่า

อังคมาลิน : กองทัพญี่ปุ่นไม่มีสิทธิจะทำอะไรคนของเรา

ความรักชาติของอังคมาลิน คือ การไม่ยอมให้ชาติอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รุกรานมาข่มเหงคนไทยด้วยกัน และถึงแม้เธอจะรักโกโบริ เธอก็คอยต่อสู้กับความรู้สึกของตัวเองเสมอ

ฉากที่โกโบริมาพูดกับอังคมาลินว่า เพื่อแก้คำครหาทั้งสองควร จะแต่งงานกัน

อังคมาลิน : ถ้าตอนนี้มีผู้หญิงญี่ปุ่นสักคนไปแต่งงานกันพวกอเมริกันเข้า พวกคุณจะพูดว่ายังไง ว่าใจคุณรู้สึกยังไงบ้าง

โกโบริ : ผมไม่อยากจะพูดอะไรทั้งสิ้น ผมพูดอะไรไป

- คุณก็ไม่เชื่อผม คุณก็หาว่าผมพูดเข้าข้างตัวเอง
- อังศมาลิน : พูดมาสิ มีอะไรที่คุณมา
- โกโบริ : คนเรามันมีอะไรบางอย่างที่เหมือนกันหมด คือ ความเป็นคนที่ชอบ ที่ไม่ชอบ ที่เกลียด แล้วก็...ที่รัก...ถ้าตอนนี้มีผู้หญิงญี่ปุ่นต้องไปแต่งงานกับต่างชาติเพราะต่างรักกันแล้ว เธอก็มีสิทธิ์ทำอะไรได้ทุกอย่าง ผมจะไม่ตำหนิเธอเลย
- อังศมาลิน : แต่จะมีคนญี่ปุ่นสักคนหนึ่งมีयरูสึกนิยมชมชอบผู้หญิงที่ทำตัวอย่างนั้นนะ...คนไทยทุกคนก็คิดอย่างนั้น เชื่อชาติของคุณนะมันสูงส่งนักไม่ใช่หรือ คุณเคยบอกว่าคุณมาจากดวงอาทิตย์ คุณก็จงสถิตย์อยู่ตรงนั้นเถอะ อย่ามายุ่งกับเรื่องของคนอื่นเลย ฉะนั้นดิฉันก็จะแต่งงานกับคนที่เลวที่สุดในชาติของฉัน มากกว่าคนที่สูงส่งในชาติของศัตรู เพราะฉันจัดตัวเองอยู่ในประเภทคนที่หลงชาติเสียด้วย

อย่างไรก็ตามความรักชาติของอังศมาลินที่ดูเหมือนว่าจะสะท้อนแนวคิดเรื่องความรักชาติอย่างรุนแรง ได้รับการทำให้เบาบางลงจากตัวละครอื่นๆในเรื่อง เช่น หมอโยชิและแม่ออร์

- ฉาก : ทำน้ำ หมอโยชิมาพบแม่ออร์และอังศมาลิน
- หมอโยชิ : ไทยกับญี่ปุ่นต้องประสานงานกันมาก เขาต้องการล่ามจำนวนมาก งานนี้หาคนได้ยาก จึงค่อนข้างจะได้เงินเดือนสูง หมอก็เลยคิดถึงอังศมาลินขึ้นมา เพราะเท่าที่เรียนกับหมออังศมาลินพอจะพูดหรือฟังได้ไม่เลวทีเดียวจริงไหม
- อังศมาลิน : ดิฉันลืมหหมดแล้ว
- แม่ออร์ : ยายหนู (ป้าอังศมาลิน)...ยายหนูแกคงจะลืมหหมดแล้วจริงๆนะค่ะคุณหมอ แล้วอีกอย่างหนึ่งตอนนี้ก็ยังเรียนหนังสือ ถ้าไปทำงานซะก็จะลำบาก
- หมอโยชิ : ไม่เป็นไรหรอก ไม่เป็นไร หมอไม่ได้มา

บังคับให้อังศุมาลินไปทำงาน หมอบอกแล้ว
ว่าเห็นงานมันดี เงินเดือนก็ดี หมอก็เลย
คิดถึงลูกศิษย์ขึ้นมาเท่านั้น อีกอย่างหนึ่งจะ
ได้ไปเป็นทูตวัฒนธรรมที่ญี่ปุ่นด้วย

- อังศุมาลิน : ดิฉันไม่ออกไป
หมอโยชิ : ไม่เป็นไรอังศุมาลิน หมอไม่ว่า
แม่อรุ : ยายหนู
หมอโยชิ : คุณอรุจะเป็นคนรับส่งผลไม้มีเท่าไร
ทางโน้นยินดีรับซื้อ รายได้ไม่เลวทีเดียว
อังศุมาลิน : เสียใจค่ะหมอเราไม่มีให้
แม่อรุ : เราขายเหมาไปแล้วค่ะ
หมอโยชิ : อังศุมาลินคงไม่ชอบใจที่หมอมา เขายังเด็ก
ยังไม่เข้าใจอะไรอีกหลายอย่าง
อังศุมาลิน : ดิฉันไม่ใช่เด็ก ดิฉันเข้าใจอะไรๆดี
หมอโยชิ : หมอดีใจอย่างหนึ่งที่ได้เห็นอังศุมาลินเป็นอย่าง
นี้ เพราะเด็กญี่ปุ่นก็ถูกอบรมให้รู้สึกอย่าง
ที่อังศุมาลินรู้สึกเช่นกัน ถ้าหมอจะเสียใจก็เป็น
ตรงที่เราเข้าใจกันไม่ได้ อังศุมาลินยังแยก
ความรู้สึกส่วนตัวกับส่วนรวมไม่ได้ ถ้าเธอโต
ขึ้น เธอจะเข้าใจอีกหลายอย่าง หมอกลับ
ละ ภาษาญี่ปุ่นที่สอนไว้ให้ ถึงอังศุมาลินจะ
บอกว่าลืมแล้ว หมอก็อยากจะขอเตือนให้
พยายามทบทวนไว้บ้าง เพราะมันอาจจะช่วย
ได้ภายหลัง บางทีเมื่ออังศุมาลินเข้าใจอะไร
ได้ถูกต้อง เราจะได้เป็นลูกศิษย์กันอีก หมอ
ลาละ
- แม่อรุ : ลวัลดีค่ะ ชอบคุณนะค่ะ
หมอโยชิ : ซาโยนาระ... หมอเป็นหมอ แต่นอกจากเป็น
หมอแล้ว หมอยังเป็นคนญี่ปุ่นที่มีหน้าที่ต่อชาติด้วย
ซาโยนาระ (คำนับแล้วเดินจากไป)
- อังศุมาลิน : หนูเกลียด
แม่อรุ : อังศุมาลิน หนูจะเกลียดใครก็ไม่ควรแสดง
กริยาไม่ดี หมอเป็นคนดี นิ้วไหนร้ายก็ควร
จะตัดนิ้วนั้น หนูไม่ควรแสดงกริยาอย่างนี้ใส่
หน้าญี่ปุ่นทุกคน

- อังศุมาลิน : เรื่องอะไรหมอมองมายังกับหนู
 แม่เอร : ก็หมอรูจักเรามาเนาน รูจักหนูมาตั้งแต่เด็ก
 ถ้าหมอบอกว่าหวังดีต่อเรา หมอก็จะหมาย
 ความตามที่พูดจริงๆ
- อังศุมาลิน : ไม่จริง หนูเคยบอกแม่แล้วไงว่าหมอนี้ทำทาง
 น่าจะเป็นทหารมากกว่าที่จะเป็นหมอ แล้ว
 จริงมั๊ยะ เข้ามาทำอาชีพอื่นบังหน้า อี...
 ที่แท้ก็มาเป็นพวกแนวที่ห้าอยู่ในประเทศเรา
 มีนำถึงได้มาตั้งร้านอยู่ตรงปากคลองบางกอก
 น้อย จะได้ตัดันทางคมนาคมให้สะดวก หนู
 สงสัยแล้วเชียว
- แม่เอร : แต่ถ้าหนูไปเป็นคนไทยอยู่ในญี่ปุ่น แล้วถ้ามี
 เหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น หนูจะทำยังไง
- อังศุมาลิน : หนูก้อยของหนูเฉยๆ
- แม่เอร : สงครามไม่ทำให้ใครอยู่เฉยได้หรอกลูก เรา
 จะต้องเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสมอ เรื่องของ
 ส่วนรวม เราต้องแยกออกจากความรู้สึกของ
 ส่วนตัว ถ้าหนูแยกไม่ได้ หนูเองนั่นแหละลูกจะ
 ต้องลำบากใจ

แม้ว่าหมอโยชิจะเป็นคนญี่ปุ่นซึ่งอังศุมาลินถือว่าเป็นศัตรู แต่หมอกลับไม่คิดเช่นนั้น หมอยังคงหวังดีต่ออังศุมาลินและครอบครัว ส่วนแม่เอรก็ยังคงให้ความนับถือหมอในฐานะที่หมอเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักกันมานาน คำพูดของแม่เอรที่เตือนให้อังศุมาลินแยกความรู้สึกส่วนตัวและเรื่องส่วนรวมออกจากกันเป็นแนวคิดเรื่องความรักชาติที่ขัดกับความคิดของอังศุมาลินที่ว่า "ในภาวะสงครามอย่างนี้ ไม่ใช่เรื่องระหว่างชาติต่อชาติเท่านั้น คนต่อคนในชาติก็ต้องทำสงครามกันด้วย" แล้วอังศุมาลินก็ต้องพบกับความลำบากใจจริงๆ เมื่อเธอไม่สามารถแยกความรู้สึกรักในตัวเองกับความรักชาติจากกันได้ แต่ในที่สุดแล้ว การต่อสู้ภายในจิตใจของอังศุมาลินก็จบลง โดยที่ความรักชาติจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เพราะในที่สุดอังศุมาลินก็ตัดสินใจรักโกโบริโดยที่เธอไม่ได้คิดคำนึงถึงความ เป็นศัตรูระหว่างชาติอีกต่อไป

โดยสรุป ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" จึงเสนอแนวคิดในเรื่องความรักชาติซึ่งมิได้เป็นความรักชาติอย่างสุดซึ้งที่ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ หรือเห็นว่าชาติสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด คนไทยมีความรักชาติไม่

คิดยอม ปล่อยให้ชาติอื่นมาข่มเหง แต่ความรักชาตินั้นยังถูกแยกแยะจาก ปัจจัยหลายอย่าง นั่นคือ ความสัมพันธ์ส่วนตัว และ ความรู้สึกถึงความดี ความชั่วของคน แนวคิดในเรื่องความรักชาติในละครเรื่องนี้จึงไม่ได้เป็นไป แบบรุนแรง แต่ได้รับการถ่ายทอดในแง่ที่ว่า ความรักชาติเป็นหน้าที่ต่อส่วนรวมที่คนในชาติต้องมี แต่มิใช่เป็นความรักที่มองข้ามความดีของคน แม้ว่าคนคนนั้นจะเป็นศัตรูก็ตาม

แนวคิดในเรื่องความรักแทบทั้งหมดในละครโทรทัศน์ชุดนี้ ไม่ว่าจะ เป็นความรักภายในครอบครัว ความรักระหว่างชายหญิง หรือ ความรัก ระหว่างเพื่อน ล้วนเป็นความรักในเชิงอุดมคติ คือ เสนอแต่ด้านดีของความ รักซึ่งมิได้เป็นการสะท้อนภาพสังคมตามที่ เป็นจริงในทกด้าน แต่เป็นการเสนอ "ภาพที่ควรจะเป็น" ในสังคมมากกว่า กล่าวคือทั้งหมดเป็นการถ่ายทอดแนว คิดในเรื่องความรักแบบที่เป็นรักแท้ เสียสละ มีความเห็นอกเห็นใจ และ เป็นห่วงเป็นใยกัน ในโลกแห่งความเป็นจริง เราจะไม่พบว่าแม่ทุกคนรัก และ เสียสละทุกอย่างเพื่อลูกเหมือนอย่างแม่อร เราอาจจะไม่พบผู้ชายที่มีความ รักให้ผู้หญิงเหมือนอย่างโกโบริ หรือพบว่าเพื่อนทุกคนเป็นอย่างหม่อโยชิ หมอ ทาเคดะ หรือตาบัวตาผล ถ้าเราพิจารณาแนวคิดในเรื่องความรักตามทฤษฎี ภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนแล้ว เราจะพบว่าละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ ทำการถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องของความรัก ในเรื่องหน้าที่ของแม่ที่ดี หน้าที่ ของเพื่อนที่ดีว่าควรมีลักษณะอย่างไร เช่น แม่ที่ดีจะต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกับ ลูก เข้าใจในตัวลูก และเสียสละเพื่อลูก เพื่อนที่ดีต้องเป็นห่วงเพื่อนคอย ช่วยเหลือเพื่อน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการสร้างภาพตัวอย่างขึ้นมาเป็นแบบให้ผู ชุมได้เรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อคงไว้ซึ่งค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องความรัก ส่วน แนวคิดในเรื่องความรักชาตินั้น นอกจากเป็นการย้าให้ผู้ชมเห็นว่าทุกคนควรมี หน้าที่ต่อชาติแล้ว ยังเป็นการสะท้อนค่านิยมในเรื่องความรักชาติแบบไทยๆคือ แบบที่มีได้เป็นความรักชาติแบบสละขั้วหรือหลงชาติ เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อ ชาติอย่างเช่นชาวญี่ปุ่นหรือชาวเยอรมัน แต่เป็นความรักชาติที่คำนึงถึงความ สัมพันธ์ส่วนตัว และความดีความชั่วของแต่ละบุคคลด้วย นอกจากนี้การที่ละคร โทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" เสนอภาพของความรักซึ่งเน้นถึงความงดงามซาบซึ้ง ยังเป็นการสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ชม โดยสามารถเป็นแหล่งหลบภัย ทางจิตใจของผู้คน จากความเป็นจริงที่อาจจะน่าเหนื่อยหน่ายและเต็มไปด้วย ความทุกข์ ล้ำหรับผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นโดยที่ฝ่ายผู้ผลิตมิได้ตั้งใจก็คือ ละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้ป็นฐานความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นให้ดียิ่งขึ้น ทำ ให้คนไทยมองญี่ปุ่นในสายตาที่ดีขึ้น เนื่องจากชื่นชมตัวละครฝ่ายญี่ปุ่น โดย เฉพาะอย่างยิ่งโกโบริซึ่งได้รับการเสนอแต่ด้านดีออกมา

แนวคิดในเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัว

ในสังคมไทย คนไทยโดยทั่วไปจะยกให้ผู้ชายเป็นผู้นำ ในขณะที่ผู้หญิงจะเป็นเพียงผู้ตามเท่านั้น แม้ว่าในปัจจุบันสภาพสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ถึงกระนั้นสภาพสังคมไทยที่ว่า "ชายเป็นข้างเท่าหน้า ผู้หญิงเป็นข้างเท่าหลัง" ก็ยังคงเป็นที่ยอมรับของคนไทยจำนวนมาก ดังนั้นคนไทยจึงถือกันว่า ผู้ชายซึ่งอยู่ในฐานะพ่อหรือสามี จะเป็นผู้ที่มีอำนาจที่สุดในบ้าน และควรจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัว หาเลี้ยงครอบครัว และคอยปกป้องภรรยาและลูก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการหย่าร้างระหว่างคู่สามีภรรยามีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การหย่าร้างสำหรับสังคมไทยแล้วยังถูกมองว่าจะนำไปสู่หามาสู่ครอบครัว ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความคิดที่ว่า หน้าที่รับผิดชอบดูแลครอบครัวคือภรรยาและลูกควรจะเป็นของผู้ชายนั่นเอง

ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้เสนอแนวคิดในเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัวออกมาในลักษณะที่มีสะท้อนภาพของครอบครัวที่มีการหย่าร้าง โดยที่ฝ่ายชาย คือ หลวงชลาลัยนราชน เป็นผู้ละทิ้งครอบครัวไปแต่งงานใหม่ ทิ้งให้แม่อร เข้าทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลอังศุมาลินและคนขายตามลำพัง

- อังศุมาลิน : ทำไมแม่ถึงยอมหย่าละคะ
 แม่อร : เมื่อพ่อของลูกเขาไม่ต้องการแม่แล้ว แม่จะไปดึงเขาไว้ได้หรือ
- อังศุมาลิน : ค่ะ
 แม่อร : แม่ตกลงหย่า แต่มีข้อแม่เดียวที่แม่เสนอกับพ่อไป ก็คือ หนต้องเป็นสิทธิของแม่ และพ่อก็จะต้องไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับหนอย่างเด็ดขาด ตอนที่พ่อขอหย่ากับแม่ พ่อเขาแต่งงานใหม่แล้ว มีลูกสาวคนหนึ่ง
- อังศุมาลิน : แก้ว...
 แม่อร : ใช่ และพ่อก็รักษาสัญญาไม่มายุ่งกับลูกเลย คงไม่มีผู้ชายคนไหนจะมาคิดถึงลูกที่จากกันไปตั้งแต่อายุสองขวบแล้วไม่เคยได้พบกันอีกเลย

บทสนทนาดังกล่าวสะท้อนได้อย่างดีถึงความไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว

ครัวของหลวงชลาลินธราช ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนถึงความเด็ดเดี่ยวและความรับผิดชอบต่อลูกของแม่อร์

ละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้เสนอภาพแม่อร์ในฐานะผู้หญิงที่แยกทางกับสามี เป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งสามารถเลี้ยงดูคนขายและอังศุมาลินได้อย่างดีด้วยความเข้มแข็งอดทน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมิได้ละทิ้งความคิดเดิมที่ว่าผู้ชายควรจะต้องรับภาระในการดูแลเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าผู้หญิง และการเพิกเฉยต่อภาระดังกล่าวจะนำปัญหาและความเศร้าโศกมาสู่ภรรยาและลูก ดังนั้นจึงปรากฏภาพของแม่อร์ที่มีลีลาเศร้าสร้อย เสียใจกับความไม่รับผิดชอบของหลวงชลาลินธราชต้องให้คนขายคอยปลอบโยนอยู่ในละครเป็นระยะๆ ส่วนอังศุมาลิน แม้ว่าจะได้รับความรักอย่างเต็มเปี่ยมจากแม่และยาย ก็ยังอดที่จะเกิดปมด้อยขึ้นมาไม่ได้ ดังคำพูดของอังศุมาลินที่พูดกับแม่อร์ซึ่งเข้ามาถามเรื่องความรู้สึกของอังศุมาลินที่มีต่อวันส

...หนูอาจจะชอบวันสมากกว่าใครๆ แต่หนูก็ยังตกลงใจอะไรไม่ได้หรอกค่ะ เพราะหนูมีหน้าที่ต้องเรียนให้สำเร็จ เรามันจน ถูกใครๆเขาเหยียดหยามมากพอแล้ว หนูจะแสดงให้ใครเห็นว่า คนอย่างเรามันเป็นยังไง หนูจะเอาปริญญาให้ได้ จะได้ไม่มีใครว่าแม่ได้ว่าเลี้ยงลูกแล้วไม่ได้ดี ปริญญาที่มาจากหยาดเหงื่อแรงงานของแม่กับยายที่พยายามปั้นหนูมา ใครๆก็ไม่ได้มาช่วยเหลือ เราจนแต่หนูไม่ยอมให้ใครมาดูลูกหรอก

"ใคร" ของอังศุมาลินก็คือ หลวงชลาลินธราชผู้เป็นพ่อนั่นเอง การที่ถูกพ่อทอดทิ้งทำให้อังศุมาลินเกิดความพยายามที่จะเอาชนะ ไม่ให้แม่ถูกดกดขี่ นอกจากนี้ปัญหาทั้งหลายในละคร ที่เกิดขึ้นจากความใจแข็งและการเก็บงำความรู้สึกของอังศุมาลิน ดูเหมือนว่าจะถูกโยนให้เป็นความผิดของหลวงชลาลินธราชซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้แม่อร์เลี้ยงลูกมาอย่างเข้มงวดจนเกินไป ทั้งนี้เพราะอังศุมาลิน "ไม่มีพ่อคอยปลอบ" และแม่อร์กลัวว่าลูกจะอ่อนแอเพราะ "ไม่ได้อยู่กับพ่อ" แต่ "อยู่กับแม่กับยายซึ่งเป็นผู้หญิงแกร่งทั้งคู่" เมื่อโกโบริเข้ามาอยู่ในครอบครัวอังศุมาลิน จะเห็นได้ว่าผู้ชายต่างหากที่จะเป็นผู้นำของครอบครัว และเป็นผู้ที่จะนำความอบอุ่นใจมาสู่คนในครอบครัวได้อย่างแท้จริง

ยาย : เอ่อ...นี่ บ้านมีผู้ชายอยู่มันอบอุ่นดิเนะ เมื่อกี้
แม่ไม่กลัวเลยแม่อร์ เชื่อมัย

แม่อร : ไม่กลัว แต่สวดมนต์
 ยาย : โอ๊ย...สวดน้อยกว่าคราวอื่นๆเยอะเลย

จะเห็นได้ว่าละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้เสนอแนวคิดในเรื่อง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ตามแนวคิดของสังคมไทยที่ว่า ผู้ชายควรทำหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัว ผู้ชายที่ละทิ้งความรับผิดชอบจะนำความทุกข์มาสู่ภรรยาและลูก แต่ขณะเดียวกันละครโทรทัศน์นี้ ยังได้เสนอแนวคิดในเรื่องนี้ต่อไปว่า ผู้หญิงก็สามารถช่วยเหลือตัวเองและเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัวได้ดีโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย ซึ่งแนวคิดเช่นนี้เป็นการสะท้อนความคิดของทมิยันตีโดยตรง กล่าวโดยสรุป ละครโทรทัศน์ชุดนี้มิได้ปฏิเสธแนวคิดหลักในเรื่องผู้ชายควรเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่อครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็เสนอต่อไปว่า ถ้าผู้ชายไม่ทำหน้าที่ ผู้หญิงก็ควรจะสามารถลุกขึ้นต่อสู้กับชีวิตและเข้าทำหน้าที่รับผิดชอบแทนผู้ชายได้โดยลำพัง

แนวคิดในเรื่องบทบาททางสังคมตามลักษณะทางเพศ

ตามทฤษฎีของไทย กิจกรรม ลักษณะทางจิตใจและศีลธรรม ของชายและหญิงจะแตกต่างกันอย่างมาก ถือกันว่าผู้ชายจะมีความเข้มแข็ง ทางด้านร่างกาย ก้าวร้าว และมีอำนาจเหนือ ในขณะที่ผู้หญิงถูกพิจารณาว่าอ่อนแอ สงบปากสงบคำ และอ่อนโยน ความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายก็คือ ผู้หญิงจะถูกทำให้ต่างพร้อยได้ง่ายแต่สำหรับผู้ชายแล้วจะเป็นไปได้ยาก กิจกรรมของชายและหญิงก็จะแตกต่างกันไปด้วย ผู้หญิงไทยนั้นควรจะสงบเสียงว่านอนสอนง่าย มีลัษมาคารวะ และเข้าช่วยเหลืองานในบ้าน ลูกสาวควรจะเชื่อฟังและเคารพพ่อแม่และสามี เพราะในสมัยก่อนพ่อแม่และสามีเป็นผู้เลี้ยงดูและให้ความคุ้มครองผู้หญิง ส่วนผู้ชายนั้นมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ หาเลี้ยงครอบครัว ปกครองครอบครัวและประเทศชาติ ในปัจจุบันแม้ว่าผู้หญิงจำนวนมากมีอาชีพ สามารถหาเลี้ยงตัวเองและจุนเจือครอบครัวได้ ความคิดแบบเดิมๆก็ยังคงอยู่ในสังคมไทย (Navawan Bandhmedha, ๑๕๘๔: ๕๓-๕๔)

สำหรับละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ตัวละครชายและตัวละครหญิง ในเรื่องจะมีลักษณะที่แตกต่างกันค่อนข้างเห็นได้ชัด เมื่อเราพิจารณาตัวละคร

ฝ่ายชายและตัวละครฝ่ายหญิงเปรียบเทียบกับกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง โโกโบริและอังศมาลิน เริ่มจากลักษณะทางกายภาพ ตัวละครชาย เช่น โโกโบริ ถูกกำหนดให้เป็นทหาร ดังนั้นลักษณะของความอดทน เข้มแข็งทางกายจึงปรากฏให้เห็นได้ค่อนข้างชัด ไม่ว่าจะเป็นท่วงท่าองการพดจา การใช้น้ำเสียงคัดค้านเฉียบขาด ท่าทางการยืนเดิน ในขณะที่ตัวละครฝ่ายหญิงเช่น อังศมาลิน จะมีลักษณะที่คงความเป็นหญิงไว้อย่างเหนียวแน่น คือ ไว้ผมยาว สวมเสื้อผ้าที่เน้นความเป็นผู้หญิง มีร่างกายที่บอบบาง และมีท่าทางกริยาโล่งนึ่งที่เรียบร้อยนบอบ บทบาทของตัวละครชายและตัวละครหญิงก็จะแตกต่างกันไปด้วยตามลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ กล่าวคือ ตัวละครชายได้รับการนำเสนอให้เป็นผู้นำ มีความเข้มแข็งอดทนทางกาย ในขณะที่ตัวละครหญิงเป็นผู้ตามและมีลักษณะทางกายที่อ่อนแอกว่า ตัวอย่างก็คือ

ฉากบนบ้านเวลาค่ำ แม่อร์และคุณยายนั่งทำงานอยู่ในห้อง โถง อังศมาลินเล่นขิม โโกโบรินอนฟังอยู่ หวอมา...

ยาย : (ตกใจ) แม่อร์ ยายอ้อ หวออีกแล้ว
 อังศมาลิน : (ถามโกโบริ) คุณจะกลับไปหรือคะ
 โโกโบริ : ไม่ๆ ไม่ต้องกลับ วันนี้เป็นวันพักของผมนะ ผมจะอยู่ที่นี้ มีคนแทนผมที่โน้น (พูดกับทุกคน) ...เอ่อ...ไม่ต้องตื่นเต็นนะครับ ใจเย็นๆ นะครับ ฮีเดโกะดับไฟแล้วเก็บขิม คุณแม่ดับไฟในนี้ะครับ ค่อยๆทำไม่ต้องรีบ

(อังศมาลินดับไฟ แม่อร์ทำตามที่โกโบริบอก ดิบถ่านออกจากเตาที่ใช้ขานพลุ)

ยาย : (กลัว) น้อดอกมะลิ
 โโกโบริ : คุณยายมากับผมๆ (เข้าไปพียงคุณยายไปนั่งตรงยกพื้น) คุณยายมานั่งตรงนี้ครับ คุณยายนั่งตรงนี้ๆ คุณยายไม่ต้องตื่นเต็น ไม่ต้องกลัวนะครับ ถ้าวิ่งไม่ไหว เดี่ยวโกโบริอุ้มให้...ไม่ต้องตื่นเต็น ไม่ต้องตื่นเต็นนะครับ

ฉากนี้แสดงให้เห็นว่า โโกโบริซึ่งเป็นผู้ชายคนเดียวในฉากเป็นผู้คุมสถานการณ์ได้ ไม่ตื่นตกใจ คอยปลอบทุกคน และออกคำสั่งซึ่งผู้หญิงทุกคนในที่นั้นพร้อมใจกันทำตาม เป็นการแสดงถึงลักษณะการเป็นผู้นำของชาย ส่วนฉากที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้ชาย อย่างเช่นฉากที่หมอเย็บแผลจากการถูกลอบฟันที่หลังของโกโบริ ในฉากนี้ไม่มีบทสนทนามากนัก แต่

เราพิจารณาได้จากสีหน้าท่าทางของตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นมอทาเคดะ โกอโบริ อังศุมาลิน หรือแม่ออร์ คือ มอทาเคดะไม่มีท่าทางหวาดกลัวใน การที่จะต้องเย็บแผลกรรจโดยไม่มีเครื่องมือแพทย์หรือยาที่เหมาะสม โกอโบริ ถูกเย็บแผลโดยไม่มียาสลบหรือยาชา สีหน้ามีความเจ็บปวดแต่ไม่มีเสียงครวญ ครางใดๆหลุดรอดออกมาเลย ในขณะที่แม่ออร์และอังศุมาลินมีสีหน้าหวาดเสียว และหลังจากเย็บแผลเสร็จโกโบริก็สามารถลุกขึ้นเดินเพื่อจะกลับไปต่อเรือได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตามนอกจากการเสนอภาพผู้ชายตามลักษณะที่เน้นความเข้ม แข็งอดทนแบบชายชาติทหารแล้ว ละครโทรทัศน์ชุดนี้ยังได้สะท้อนภาพของตัว ละครชาย คือ โกอโบริ ให้มีลักษณะของความเป็นปู้ชนซึ่งมีความอ่อนโยน อ่อน ไหวอยู่ในตัวด้วยอย่างเด่นชัด แม้ว่าคนโดยทั่วไปจะถือกันว่าคนลักษณะเหล่านี้ เป็นของผู้หญิงก็ตาม ดังนั้นผู้ชมจึงได้เห็นภาพโกโบริจัดดอกไม้และเล่นดนตรี และจากคำพูดของมอทาเคดะที่ว่า "โกโบริเก่งเหมือนผู้หญิง ทำกับข้าว จัด ดอกไม้ แต่ก็เป็นทหารที่ดี" นอกจากนี้ยังมีคำพูดของแม่ออร์ที่กล่าวถึงลักษณะ ของโกโบริไว้หลังจากที่มอทาเคดะนำเรือมารับโกโบริที่ถูกพันบาดเจ็บกลับ ไปที่อู่

- แม่ออร์ : เป็นทหารต้องอดทนอย่างนี้ทุกคนหรือนี่ (เหลือบ ไปเห็นแจกันซึ่งมีดอกไม้จัดไว้แบบญี่ปุ่น) แจกัน นั้นหนูจัด หรือว่าพ่อดอกมะลิจ๊ะ
- อังศุมาลิน : เขาจัดค่ะ
- แม่ออร์ : โถ...ตุล...จัดดอกไม้กะรอยกะหริบ แกเป็น ทหารแป่ลักษณะลูก เข้มแข็งมีวินัยจัดกับลูกน้อง บางทีก็ติดตันด้วยซ้ำไป...แต่ทำมัย...พ่อคง เป็นทหาร แม่คงเป็นคนใจดี แกถึงเข้มแข็ง แล้วก็ใจอ่อนในเวลาเดียวกัน บางทีแกก็เหมือน เด็กนะลูกนะ

นอกจากความอ่อนโยนแล้ว โกอโบริยังเป็นตัวละครชายที่มีลักษณะ พิเศษอีกประการหนึ่งคือ เป็นตัวละครชายที่เข้าไปช่วยตัวละครหญิงทำงาน บ้าน หงข้าว กวาดบ้าน ซึ่งเป็นภาพที่ดจะผิดจากภาพของพระเอกไทย ส่วนใหญ่ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์โดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามภาพดังกล่าวก็ เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น หน้าทำงานบ้านในครัวเรือนก็ยังคงถูกเสนอออกมา ว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของตัวละครหญิงอย่างแม่ออร์และอังศุมาลินมากกว่า

สำหรับบทบาทของตัวละครหญิงในเรื่องนั้น ตัวละครอย่างเช่นแม่

อรและอังคมาลิน ได้รับการเสนอภาพให้เป็นผู้หญิงที่เข้มแข็งอดทน สามารถช่วยเหลือพึ่งพาตัวเองได้เมื่อถึงคราวจำเป็น ทั้งนี้เนื่องจากถกหลวงชลาสินฯ ผู้เป็นสามีและพ่อทอดทิ้ง อย่างไรก็ตามจะพบว่า ตัวละครหญิงทุกตัวยังคงยึดมั่นกับความคิดเดิมเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงอย่างเหนียวแน่น กล่าวคือ ผู้หญิงควรจะต้องมีความนุ่มนวล อ่อนโยนอยู่ด้วย มากกว่าความแข็งแกร่ง ที่อดิงความแข็งที่อยู่ในตัวอังคมาลินมิได้เป็นสิ่งที่ได้รับการยกย่องว่าดี เห็นได้จากคำพูดของแม่อรที่ว่า "...ยายอังกแกลเลียตรงที่ไม่นุ่มนวลเหมือนผู้หญิงเลยแม้แต่นิดเดียว ใจแข็งเกินตัว ลักวันหนึ่งแกลจะลำบาก..." นอกจากนี้ยังเห็นได้จากคำเตือนของมร.ไมเคิร์ล เชลยต่างชาติที่อังคมาลินช่วยเหลือให้ที่หลบภัย

...ผมอยากเตือนอะไรสักอย่าง ในฐานะคนอายุมากกว่าคุณเป็นคนกล้า คนหัวแข็งด้วย ตัดสินใจเด็ดขาดแบบผู้ชาย ฉะนั้นบางทีคุณอาจจะตัดสินใจชีวิตของคุณง่าย ๆ ประเภทลวกชาติเลือกคุณเป็นผู้หญิงอย่าใช้หัวใจอย่างเดียว ใช้สมองด้วย ใช้เหตุผลให้มาก ชีวิตภายหน้าคุณจะรุ่งโรจน์ ถ้าคุณดันทุรัง ลักวันหนึ่งคุณจะรู้ว่าสิ่งที่คุณต้องการมันได้ลอยหายไปเพราะตัวคุณเอง...

คำพูดดังกล่าวเป็นการแสดงถึงลักษณะของบทบาทที่ควรจะเป็นของผู้หญิง กล่าวคือผู้หญิงไม่ควรมึลักษณะของคนหัวแข็งดันทุรังอยู่ในตัว มิฉะนั้นจะต้องพบกับความลำบาก คำพูดเหล่านี้ได้รับการยืนยันในละครชุดนี้ โดยการเสนอเรื่องราวในตอนท้ายๆของเรื่องว่า เพราะความหัวแข็ง เชื่อความคิดของตนเองมากเกินไปของอังคมาลิน ทำให้เธอกล่าวโทษโกโบริว่ามีส่วนทำให้วันสและเสรีไทยอีกสองคนถูกจับ และถือโอกาสใช้อำนาจทำร้ายพวกเขา อังคมาลินจึงตัดสินใจชดใช้ด้วยการพยายามทำให้ตัวเองแท้งลูก ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับโกโบริจึงถึงจุดแตกหัก การเสนอภาพการกระทำประกอบกับคำพูดของตัวละครทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นการถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องบทบาททางสังคมของตัวละครหญิงว่า ผู้หญิงจะต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในสถานการณ์คับขันที่ต้องช่วยตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ควรมีลักษณะที่ถือดีหัวแข็งจนเกินไป ผู้หญิงควรมีความนุ่มนวลอ่อนโยนอยู่ในตัวด้วย

นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ชุด "คักรม" ยังได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องบทบาทที่เหมาะสมของตัวละครหญิงในการคบหาระหว่างบุคคลต่างเพศด้วย โดยการนำเสนอว่า ผู้หญิงนั้นจะเสียหาย ถูกลินทาวว่าร้ายได้มากกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะในเรื่องชู้สาว ในฉากที่อังคมาลินและโกโบริมีปากเสียงกันในสวนตรงที่มีตุ๊กตามาล้าง และยายเมี้ยนไปพบเข้าเป็นตัวอย่างที่ดี

ตัวอย่างหนึ่ง

ยายเมี้ยน : เอ๊ย...ใครกันโวยมายืนอยู่มีดๆนะ ใครกันนะ
 เอ๊ะ... มันใครกัน อ๊ะ...ผู้หญิงกับผู้ชายนี้
 มันใครกันละนี่ ใครกัน อ้าว...แม่เองนี่เอง

อังศุมาลิน : จะยาย ฉันไปบ้านลงบัวมา

ยายเมี้ยน : เอ๊ะ...นี่ชายช่างที่อื้อนี่ อ้อ...อย่างนี่นี่เอง
 มีน้ำละ...อี...ที่บ้านถึงมีทหารญี่ปุ่นขึ้นกันคึกๆ
 เจ็บไข้ได้ป่วยมีหมอมารักษาถึงบ้าน นี่พ่อไอ้
 หนู มานี่ๆ ไปกันเถอะ ไหนแกเคยออก
 รับแทนลูกสาวบ้านโน้นเป็นวรรคเป็นเวรใจว่า
 เขาเก่ง อี...ที่นี้เห็นกับตาแล้วมียล่ว่าเขา
 เก่งจริงๆ เก่งแค่ไหน (หัวเราะ)

คำพูดของยายเมี้ยนเน้นถึงความประพฤติกของอังศุมาลินเพียงฝ่ายเดียว โทโปริซึ่งเป็นฝ่ายผู้ชายไม่ต้องเดือดร้อนกับการกล่าวหาทำนองนี้เลย อีกตัวอย่างหนึ่งที่คำนิทานว่าร้ายนั้นทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการระเบิดที่ทำให้อังศุมาลินและโทโปริต้องนอนสลบอยู่ในท้องร้องด้วยกัน

ฉาก : ทางเดินในสวน

ยายเมี้ยน : ไอ้ฟุ้ง...ไอ้ฟุ้งโวย พอดีเลย นี่นางจันทร์
 มานี่ๆ เดี่ยวก่อนอย่าเพิ่งไป ฉันมีเรื่องจะ
 เล่าให้แกฟัง แกรู้มั๊ย ตอนนี้แกรู้เรื่องแม่อัง
 ลูกสาวแม่อรที่ในสวนมียล่ละ ฉันเห็นมากับตา
 เลย เมื่อสองวันก่อนแม่อรกับป้าเขาไปทำญ
 กันที่วัด แต่ส่วนแม่อังนะไปนอนกอดกับญี่ปุ่นที่
 ในท้องร้อง...อ๊อ...ผีสิงเทวดาไม่เข้าข้าง
 โคนฝังทั้งเป็นเลยที่เดียว อีกหน่อยเถอะจะ
 ได้ลูกตัวเดียวๆ ตาชั้นเดียว

ผู้หญิงที่มีเรื่องล่อไปในทางชู้สาว จะต้องถูกคำครหาในทางอย่าง
 เลี่ยงไม่พ้น และผู้หญิงที่ถูกกล่าวหาในเรื่องเช่นนี้ ย่อมเท่ากับว่าถูกลดค่า
 ของตัวลง ไม่ว่าจะทำอะไรผิดจริงหรือไม่ ดังที่คนขายปรารถกับแม่อร
 หลังจากที่ถูกหมอยุชชีและก้านน่มมาเจรจาทบทามลู่ของอังศุมาลินให้กับโทโปริ
 เพื่อหยุดคำนิทานของชาวบ้าน

- ยาย : ก็อย่างที่พ่อกำหนดเขาว่านะแหละ เอ้อ เขาก็ทำถูกต้องหมดทุกอย่างแล้ว เรื่องที่พูดกันมันก็น่าหุ ฐู ไปถึงไหนก็อายเขาถึงนั้น
- แม่อร์ : มันไม่จริงนี่คะแม่
- ยาย : จริงไม่จริงคนมันก็ชอบพุดกัน
- แม่อร์ : แต่ยายอึ้งแกก็ปฏิเสธเป็นคำขาดแล้ว
- ยาย : แกมีอะไรกับพ่อนิสหรือเปล่าล่ะ
- แม่อร์ : ตัวยายอึ้งหนูไม่ทราบค่ะ แต่พ่อนิสนะมีแน่
- ยาย : เอ้อ แม่มาคิดดูนะ เรื่องมันก็เลยมาถึงแค่นี้แล้ว แล้วคิดหรือว่าเวลาพ่อนิสเขากลับมา พ่อกำหนดเขา จะไม่รู้ลึกละเอียดซะหวงใจ นั้นนะมันลกชายคนเดียวของเขานะ เขาทำอะไรก็บริบูรณ์พร้อมหมดทุกอย่าง เขาก็คงอยากหาผู้หญิงให้ลูกเขาแบบที่ว่า ไม่มีดวงไม่มีแมง เอ้อ แล้วอีกอย่างนะ ถ้าเกิดเขากลับมาแล้วเขาไปแต่งกับคนอื่นนะ ยายอึ้งจะเข้าชะตาร้ายหนักเข้าไปอีกนะ ที่นี้จะมองหน้าใครเขาติด ไอ้เรื่องเก่าๆคนมันก็จะชักเอาขึ้นมาเล่า แล้วไม่รู้จักแล้ว...

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ผู้หญิงควรจะเป็น เรื่องที่ผู้หญิงจะต้องระมัดระวังไม่ให้เสื่อมเสียแล้ว ละครโทรทัศน์ชุดนี้ยังถ่ายทอดถึงบทบาทที่ผู้หญิงพึงกระทำต่อครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคมไทย ซึ่งก็คือการดูแลปรนนิบัติสามีเพราะเมื่อแต่งงานแล้ว ภรรยาต้องเป็นสมบัติอันชอบธรรมของสามีและต้องฝากชีวิตไว้กับสามี การถ่ายทอดความคิดเช่นที่มานี้ถูกเสนอผ่านคำพูดของแม่อร์และคุณยายซึ่งใช้อบรมสั่งสอนอังศุมาลินในโอกาสต่างๆ ตัวอย่างเช่นคำพูดของคุณยายที่พูดกับอังศุมาลินในวันแต่งงานว่า

...ต่อไปนี่หนูเป็นคนมีเหย้ามีเรือนแล้วนะลูก ก็ถือว่าโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว จะทำอะไรก็ต้องค่อยๆคิด ค่อยๆทำ อย่าว่าวามเอาแต่อารมณ์ ผู้หญิงเราจะดีจะชั่วก็อยู่ที่สามี เขาถึงว่าสามีเหมือนฉัตรแก้วกันเกศ งามหน้างามเนตรทุกเวลา พ่อดอกมะลิเขาเป็นคนดี ยายก็เห็นว่าเขารักหนูจริง...พ่อดอกมะลิฝากหลานฉันด้วยนะ...

อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือคำพูดของคุณยายที่พูดกับอังศุมาลิน เมื่อคุณยายเห็นว่า

อังศุมาลินยิ้มแย้ม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างเธอและโกโบริดำเนินไปด้วยดี

...หนูยิ้มแย้มมีความสุข ยายก็ดีใจ ลูกผู้หญิงนะลูกจะดีหรือ
ไม่ดีกว่าอยู่ที่สามี ยายนะรักหนูนะอยากให้หนูมีความสุข...

หรือแม้แต่โกโบริก็อ้างคำพูดของแม่อร์ซึ่งแสดงถึงแนวคิดในทำนองเดียวกันกับ
คุณยายมาพูดกับอังศุมาลินว่า

ฉาก : ในห้องนอน หลังจากการส่งตัว
โกโบริ : เมื่อกี้คุณแม่คุณสอนว่า อย่าดี้อ อย่าหยิ่ง อย่าทะนงตัว
อย่าอวดดีอีกต่อไป คุณเป็นสมบัติของผมแล้ว ต้อง
พูดจาปรองดองกัน ผมจำได้นะ เพราะฉะนั้นตอนนั้น
คุณต้องเชื่อฟังผม

นอกจากนี้ยังมีคำพูดที่แม่อร์และคุณยายคอยเตือนให้อังศุมาลินปรนนิบัติ
ดูแลโกโบริอยู่ตลอดเวลา คำพูดที่ใช้สั่งสอนอบรมเหล่านี้ เป็นตัวกำหนดกรอบว่า
ผู้หญิงจะทำตัวเป็นภรรยาที่ดีได้อย่างไร และตัวอังศุมาลินเองไม่ว่าจะแข็ง
เพียงใดก็ตาม ก็ยังคงทำหน้าที่ภรรยาอย่างดีตามคำสอนของแม่และยาย โดย
ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องเข้าไปดูแลในเรื่องส่วนตัวของโกโบริ

โกโบริ : ผมพูดตั้งหลายครั้งแล้ว คุณก็ไม่ยอมเชื่อผม
ผมบอกว่าคุณทำงานหนัก อย่าซักผ้า ทหาร
นะซักได้ ผมเอาไปให้ทหารที่อุ้มซักก็ได้ ฝ้านะ
อังศุมาลิน : ก็มันเป็นหน้าที่ของฉันทันทีละ

หน้าที่ในการซักผ้าเป็นเพียงหนึ่งในหน้าที่ที่ถูกกำหนดว่าตัวละครหญิงอย่าง
อังศุมาลินต้องกระทำตามบทบาทของภรรยา นอกจากนี้แล้วเราก็มองพบฉาก
การปรนนิบัติดูแลต่างๆ เช่น ฉากที่อังศุมาลินช่วยโกโบริแต่งตัว ตกเข้าลวง
ติดกระดุมที่ชายกางเกงของโกโบริ เป็นต้น เหล่านี้เป็นเพียงภาพส่วนน้อย
ซึ่งสื่อให้เห็นถึงหน้าที่ของภรรยาต่อผู้เป็นสามีนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ถ่ายทอดแนวความคิด
คิดในเรื่องบทบาททางสังคมตามลักษณะทางเพศออกมาในลักษณะที่ว่า ผู้ชาย
จะต้องมีความเข้มแข็งอดทน เป็นผู้นำของครอบครัว และคุ้มครองผู้หญิงซึ่ง

เป็นเพศที่อ่อนแอกว่า แต่ในขณะที่เดียวกันตัวละครชายอย่างโกโบริก็ได้รับการนำเสนอส่วนของความอ่อนโยนนุ่มนวลซึ่งแฝงอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนออกมาอย่างเด่นชัด ซึ่งก็ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าลักษณะของผู้ชายแบบโกโบริเป็นที่ชื่นชอบและใฝ่ฝันถึงของผู้หญิงไทยโดยทั่วไปมากกว่าลักษณะของผู้ชายที่มีแต่ความเข้มแข็งก้าวร้าว ภาพของโกโบริในส่วนของความนุ่มนวล อ่อนโยน และเข้าช่วยเหลืองานในบ้าน จึงตรงกับความต้องการของผู้ชมที่เป็นหญิงและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ผู้หญิงและผู้ชายต้องเข้าช่วยเหลือแบ่งปันงานในบ้าน แม้ว่างานส่วนใหญ่จะยังคงตกเป็นภาระของผู้หญิงก็ตาม สำหรับบทบาททางสังคมของตัวละครหญิงนั้น ละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้ถ่ายทอดและปลูกฝังแนวคิดในเรื่องบทบาททางสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงในลักษณะที่ว่า ผู้หญิงควรจะมีความนุ่มนวล อ่อนโยน แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อถึงคราวจำเป็น ผู้หญิงก็ควรจะต้องลุกขึ้นต่อสู้กับชีวิต ช่วยเหลือ และพึ่งพาตัวเองได้โดยลำพังอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ตัวละครหญิงในเรื่องยังถูกกำหนดบทบาทให้ดูแลงานในบ้าน และคอยปรนนิบัติดูแลสามี การระมัดระวังในเรื่องการคบหากับบุคคลต่างเพศก็เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้หญิงเช่นกัน โดยละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการนิทนาบว่าร้ายโดยเฉพาะในเรื่องชู้สาว จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น การที่บทบาทของตัวละครถูกกำหนดตามลักษณะทางเพศดังที่ได้กล่าวมา เป็นสิ่งที่คนทั่วไปยอมรับอยู่แล้ว เพราะเป็นบทบาทที่สังคมได้กำหนดไว้ให้ผู้หญิงและผู้ชายในสังคมปฏิบัติ ทั้งนี้เป็นการจัดระเบียบทางสังคมอย่างหนึ่งนั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดในเรื่องการดำรงชีวิต

๑. การดำรงชีวิตโดยอาศัยเกื้อกูลกัน

สังคมไทยแต่เดิมนั้น จะมีลักษณะที่เป็นสังคมแบบปฐมภูมิ (primary group) คือ เป็นสังคมที่สมาชิกรู้จักกันหมด มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น และมีความเป็นห่วงเป็นใยซึ่งกันและกัน ดังนั้นคนในสังคมจะมีการพึ่งพาอาศัยกันตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในชนบทจะมีน้ำใจไมตรี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กับคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักกัน ในปัจจุบันแม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป คนไทยมีค่านิยมในการดำรงชีวิตแบบตัวใครตัวมันมากขึ้นทุกที แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดในการดำรงชีวิตแบบที่มีการอาศัยเกื้อกูลกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันก็ยังมียุค จนกล่าวได้ว่ายังคงเป็นลักษณะประจำชาติของคนไทยประการหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป สำหรับละครโทรทัศน์ของไทย ถ้าเราพิจารณาคุณภาพโดยรวมแล้ว จะพบว่ามีการเสนอภาพการดำรงชีวิตออกมาหลายรูปแบบมาก คือ มีทั้งละครที่เสนอภาพชีวิตที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เอาวัดเอาเปรียบกัน แต่ท่ามกลางการสะท้อนภาพชีวิตเหล่านี้ ภาพของการดำรงชีวิตที่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพาอาศัยกันก็ยังคงมีแทรกอยู่ให้เห็นได้เสมอ และไม่เคยหายไปจากละครโทรทัศน์ของไทยเลย

สำหรับละครโทรทัศน์ชุด "คักรม" กล่าวได้ว่า แนวคิดในเรื่องการดำรงชีวิตแบบอาศัยเกื้อกูลกันนี้ เป็นแนวคิดที่เห็นได้เด่นชัดพอสมควรทีเดียว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคักรมได้เสนอภาพสังคมแบบชนบทซึ่งเป็นสังคมเล็กๆของชาวสวน มีสมาชิกอยู่กันเพียงไม่กี่ครัวเรือน ดังนั้นตัวละครในคักรมจึงค่อนข้างมีปฏิสัมพันธ์กันมาก ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน และมีน้ำใจต่อกัน ดังเช่น ครอบครัวอังศมาลินเลี้ยงข้าวเลี้ยงน้ำและให้ที่พักตากผลตาบัว รวมทั้งมอบให้ความช่วยเหลือมร. ไมเคิร์ลซึ่งเป็นเชลยที่หนีทหารญี่ปุ่นมาและเป็นคนแปลกหน้า โกโบริพาทมอทาเคะมารักษาคุณยายและตาผล เป็นต้น นอกจากนี้พิจารณาจากการกระทำดังกล่าว คำพูดของตัวละครก็สามารถสะท้อนแนวคิดดังกล่าวได้ชัดเจนเช่นกัน

ฉาก : หมอทาเคะเคะเดินผ่านบ้านอังศมาลิน พบคุณยาย แม่อร
อังศมาลิน จึงทักทายกัน
ยาย : ฉันไม่จัดแล้วนะยา

หมอทาเคะ : ไม่มีคัทนี่ ไปฉีดครุผลที่แอบฟันผม ครุผล
เป็นมาเลเรียขึ้นสมองจนจะถึงที่แล้ว
(เดินจากไป)

ยาย : ดเอาเถอะ เนี่ย...ถูกเขาฟันเอาปางตาย
ยังอุตส่าห์เดินตัดท้องร่องไปฉีดยาให้ทุกวัน

ตัวอย่างอีกฉากหนึ่งก็คือ ฉากที่อิตาชิและทหารญี่ปุ่นเข้าไปขอซื้อผลไม้กับแม่อร

อิตาชิ : มีอะไรขายบ้าง ลดได้เท่าไร ชาติตัวเท่าไร

แม่อร : ก็...มี...เออ...

อังศุมาลิน : (เดินเข้ามา) ไม่ขาย

แม่อร : เออ...นี่ๆ มะพร้าวนี้ขาย

อิตาชิ : ขายให้ เอา

แม่อร : เอ่อๆ...แต่ว่ากล้วยนั้นะ ให้เปล่าๆ

อิตาชิ : (และทหารคนอื่นๆทำเสียงจะอาเจียร) ไม่เอา

แม่อร : อ้าว...ให้เปล่าๆใจ

อิตาชิ : ไม่เอากล้วยๆ

แม่อร : เอาไปแบ่งให้คนอื่นเขากินก็ได้ แล้วมะพร้าวนี้
เอามั้ย

อิตาชิ : ขายให้ เอา (ควักกระเป๋าหาเงิน)

แม่อร : จ๊ะ วย...ไม่เป็นไรหรอกจะพ้อคุณ ไม่มีเงิน
ไม่ต้องให้ก็ได้ เอาไปเถอะ เอาไปกินกันนะ
ไปๆ เอา...ฉันให้เอาไปเถอะ ไม่ต้อง
เกรงใจ (หยิบมะพร้าวหลายลูกส่งให้)

โดยสรุปแล้ว ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้เสนอภาพสังคมที่มี
การดำรงชีวิตแบบที่มีการอาศัยเกื้อกูลกัน ช่วยเหลือ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
แก่คนรอบข้าง ซึ่งเป็นสภาพสังคมไทยและลักษณะนิสัยของคนไทยแต่เดิมซึ่ง
เป็นสิ่งที่ดี นอกจากการดำรงชีวิตในแง่นี้แล้วละครโทรทัศน์ชุดนี้ยังได้เสนอ
ภาพการดำรงชีวิตในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ การดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญกับ
สังคมรอบตัว ดังจะกล่าวถึงต่อไป คือ

๒. การดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญกับสังคมรอบตัว

ดังที่กล่าวมาแล้ว เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพื้นฐาน
มาจากสังคมแบบปฐมนิคม ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่จึงยังคงมีค่านิยมในการดำรง

ชีวิตแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน นอกจากนี้แล้วสิ่งที่ติดอยู่ในนิสัยของคนไทยมา โดยตลอดอีกประการหนึ่งก็คือ การที่คนไทยมีแนวคิดในการดำรงชีวิตซึ่งให้ความสำคัญกับสังคมนรอบตัว กล่าวคือ คนไทยส่วนมากจะให้ความสนใจกับเรื่องส่วนตัวและความเป็นไปของคนที่อยู่รอบข้าง รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัว สิ่งเกิดได้จากการที่คนไทยมีการทักทายกันด้วยคำถามว่า "ไปไหนมา" หรือ "จะไปไหน" หรือจากการที่เราจะพบเห็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า "ไทยมุง" อยู่เสมอ จนกระทั่งมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวว่า "ไทยมุง" ได้กลายเป็นค่านิยมประการหนึ่งในสังคมไทย อานนท์ อาภาภิรม (๒๕๒๔:๒๒-๒๓) ได้กล่าวไว้ว่า

ค่านิยมไทยมุงยังมีอิทธิพลอย่างสำคัญในการชักจูงผู้คนให้นิยมอ่านนวนิยายหรือพงศาวดารวิทยาระเภทอิงฉวีนิพนธ์ เช่น แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง หรือการชิงดีชิงเด่นระหว่างภรรยาน้อยกับภรรยาหลวง ตลอดจนเรื่องทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัวของคนอื่น

สำหรับแนวคิดในเรื่องการดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญกับสังคมนรอบตัวในละครโทรทัศน์ชุด "คักรม" นั้นจะอยู่ในรูปของการสนใจในเรื่องที่เกิดขึ้นรอบตัว ปรากฏการณ์ไทยมุงก็ยังคงปรากฏให้เห็นในละครโทรทัศน์ชุดนี้ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นส่วนสำคัญอะไรแต่ก็มีส่วนทำให้ละครดรามามากขึ้น เช่น ฉากลงโทษตามผลตาบัวที่ต่อเรือ จะเห็นได้ว่ามีชาวบ้านคนไทยจำนวนมาก ล้อมวงดูการลงโทษและวิพากษ์วิจารณ์กัน หรือแม้กระทั่งฉากลงโทษทหารญี่ปุ่นให้กินกล้วยหอม ซึ่งน่าจะเป็นการลงโทษภายใน เพราะไม่มีการเปิดหออเรียกคนมาดู แต่เป็นการให้ทหารไปเชิญองค์มาลินและแม่อรมาเป็นการส่วนตัว ในฉากก็ยังปรากฏภาพชาวบ้านมายืนมุงดูอยู่ แม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากเท่าฉากการลงโทษตามผลตาบัวก็ตาม นี่เป็นการสะท้อนให้เห็นอย่างง่าย ๆ ถึงสภาพสังคมซึ่งคนไทยจะให้ความสนใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัว ทั้งนี้เป็นการสะท้อนสภาพที่เป็นอยู่ของสังคมไทย ไม่ได้มีการตัดสินว่าการกระทำดังกล่าวสมควรหรือไม่สมควรเสนออยู่ในเนื้อหาของละครแต่อย่างใด แนวคิดในเรื่องการดำรงชีวิตแบบให้ความสำคัญกับสังคมนรอบตัวอีกประการหนึ่งซึ่งได้รับการเน้นย้ำมากกว่าก็คือ เรื่องของการนินทาสอดรู้สอดเห็น เรื่องของชาวบ้าน ยายเมี้ยนเป็นตัวละครที่ถูกเสนอภาพจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของการนินทาว่าร้ายและสอดรู้สอดเห็นไป ซึ่งภาพของยายเมี้ยนก็คือภาพสะท้อนของคนไทยที่มักชอบสนใจในเรื่องของคนอื่นนั่นเอง ดังที่ทั้งผู้ประพันธ์คือทมยันตีและผู้เขียนบทโทรทัศน์คือคัลยาได้กล่าวว่า คนประเภทยายเมี้ยนนี้มีอยู่ใน

สังคมไทย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากหนึ่งก็คือ ฉากที่อังศุมาลินกำลังจะไปที่
กระท่อมท้ายสวน แต่พยายเมี้ยนเข้าก่อน

- ยายเมี้ยน : แม่อังๆ จะไปไหนนะ เห็นทำท่าลับๆล่อๆชอบกล
 อังศุมาลิน : ยาย นี่มันสวนของฉันนะ ทำไมฉันจะต้องทำ
 ลับๆล่อๆด้วยล่ะ
 ยายเมี้ยน : ไม่รู้สิถึงได้ถาม เออ...แล้วจะไปไหนละจะ
 แม่...หา...
 อังศุมาลิน : ไปตรงนี่ล่ะ
 ยายเมี้ยน : เออ...นี่แม่อังๆ เช็งลึกับญี่ปุ่นได้กำไรดีมี
 อังศุมาลิน : เช็งลึหรือ ฉันไปเช็งลึอะไรกับพวกญี่ปุ่นยาย
 ยายเมี้ยน : ก็ไม่รู้ละถึงได้ถาม เห็นญี่ปุ่นขึ้นบ้านคึกๆ
 เขาเออะไรมาให้บ้างล่ะอี
 อังศุมาลิน : งั้นยายก็ต้องไปถามพวกญี่ปุ่นเอาเองแล้วกันนะ
 (เดินจากไป)
 ยายเมี้ยน : นึกว่าเขาไม่รู้หรือ

นอกจากการสะท้อนถึงความสอดรู้สอดเห็นของยายเมี้ยนและเรื่อง
 ของการนินทาว่าร้ายต่างๆดังที่ได้กล่าวไว้ข้างแล้วในส่วนของแนวคิดในเรื่อง
 บทบาททางสังคมตามลักษณะทางเพศ จะเห็นได้ว่าการนินทามีผลกระทบต่อ
 ชีวิตของคนที่ถูกนินทาให้เสื่อมเสียด้วย ดังที่อังศุมาลินต้องมานั่งร้องไห้กับการ
 นินทาของชาวบ้าน ส่วนแม่เออร์และคุณยายก็ต้องปรึกษาหารือกันด้วยความวิตก
 กังวล ทั้งๆที่รู้ว่าเรื่องที่คนนินทากันนั้นไม่เป็นความจริง ทั้งนี้ก็เพราะอังศุ
 มาลินและครอบครัวให้ความสำคัญกับคำพูดและความคิดของเพื่อนบ้านที่มอง
 พวกตนอยู่ ซึ่งก็เป็นการสะท้อนถึงแนวคิดในเรื่องการดำรงชีวิตที่ให้ความสำคัญ
 สำคัญกับสังคมรอบตัวนั่นเอง

อย่างไรก็ตามละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้เสนองานของคนที่
 ชอบนินทาและสอดรู้สอดเห็นอย่างยายเมี้ยนในแง่ที่ไม่ค่อยดีนัก กล่าวคือ ยาย
 เมี้ยนจะมีสมญานามต่อท้ายว่า "ปากปลาร้า" แทบทุกครั้งที่มีการพูดถึงแก
 นอกจากนี้มักจะปรากฏฉากที่ชาวบ้านไม่ค่อยจะเต็มใจสูงส่งกับยายเมี้ยนเท่า
 ไตนัก จะเห็นได้จากฉากดังต่อไปนี้ คือ

- ฉาก : ทางเดินในสวน ยายเมี้ยนคุยกับชาวบ้าน ๒ คน
 ยายเมี้ยน : เดี่ยวก่อนนี้ จะไปไหนกันนี่ตาแจ้งกับยายหวาน

- ตาแจ้ : ไปโน่น
 ยายเมี้ยน : อี...โน่นๆ ไปไหนกันนะ เอ้อ...เดี๋ยวก่อน
 จะได้ว่าไปไหน เอ้อ...นี่ ยายหวาน ได้
 ข่าวว่าลูกสาวแกจะเลิกกับผัวเธอ
 ตาแจ้ : เปล่า (ดึงมือยายหวานให้เดินต่อ) ไปๆ
 ยายเมี้ยน : อี...อะไรวะ เปล่าๆ เดี่ยวก่อน...เปล่าๆ
 ...นี่ เดี่ยวก่อน มานี้ก่อน (ดึงมือยายหวาน
 ไว้) อย่าปิดบังฉันเลยนะ เรามั่นคนกันเอง
 ฉันไม่คาบข่าวไปบอกใครหรอก เชื่อฉันเถอะ
 ตาแจ้ : (รำคาญ) อะไรกัน (ดึงยายหวานให้ออกเดิน)
 ไปๆ...ไป แม่...ไปๆ
 ยายเมี้ยน : อะไรวะ...อี

ตาผลกับตาบัวเดินเถียงกันมาตามทาง ยายเมี้ยนยืนมองดู

- ตาผล : ข่าวว่าท่วมนา
 ตาบัว : ไม่ท่วม
 ตาผล : ท่วม
 ตาบัว : ไม่ท่วม
 ตาผล : ไม่ท่วมได้ยังไงวะ ปัดใส่ ไอ้บัวโง่ไม่สร้างเลย
 น้ำเหนือควักๆออกอย่างนี้ ไม่ท่วมได้ยังไงวะ
 ตาบัว : ใส... (ตาบัวร้องเป็นเพลงแล้วก็รำประกอบไป
 ด้วย) เดือน ๑๑ น้ำก็ขึ้น เดือน ๑๒ น้ำก็
 ทรง พอเดือนอ้ายเดือนยี่น้ำก็รีไหลลง อ้าไอ้
 เจ็บๆ...จริงมัยๆ...หน้อยๆหน้อยๆหน้อยๆ...
 (ตาผลยกเท้าขึ้นจะถีบกันตาบัว แต่ตาบัวจับไว้ตาผลจึงล้มลง
 ยายเมี้ยนเห็นก็รีบเดินเข้าไปหา ตาผลตาบัวเห็นเข้าตกใจ)
 ยายเมี้ยน : เดี่ยวก่อน นี้ๆ ถึงกับจะฆ่าจะแกงกันที่เดียว
 หรือนี้ มันเรื่องอะไรกัน
 ตาผล : ไอ้บัว เอ็งอยู่รับหน้าไปก่อนนะ ข้าไปละ
 ตาบัว : ข้าไปด้วยๆ
 ยายเมี้ยน : เดี่ยว...เดี่ยวก่อนยังไม่ได้ ฉันมีข่าวใหญ่
 ข่าวโตมาบอก แกรู้มัย ลูกสาวตาแจ้กับ
 ยายหวานเนี่ยเลิกกับผัวแล้ว ข่าวว่าตบตีกัน
 ปางตายเชียวล่ะ

- ตาบัว : เหรอ เอ่อ...ดี ป้าเมี้ยน ตึๆ ป้าเมี้ยน
 รั้มๆ นั้นนี่ ตาผล...ตาผลแกอยากรู้เรื่อง
 นี้มากเลย แกอยากรู้ว่าใครนะไปโพทนาให้
 ชาวบ้านเขารู้ เผยแพร่ข่าวนี้หมด อ้อ...ที่
 แท้ก็บ้านนี้เองเหร
- ยายเมี้ยน : เอ่อ...ข้าเอง จะทำไม ก็ข้าพูดความจริงนี้
 ทำไม ข้าจะเล่าให้ฟัง เรื่องจริง...เดี๋ยว
 ก่อน ยังไปไม่ได้
- ตาบัว : ทำไมละ
- ยายเมี้ยน : ต้องฟังข้าเล่าก่อนสิ
- ตาบัว : ไม่เอา (ดึงตาผลเข้ามา) คนนี้ๆ เล่าให้
 ตาผลฟังสิ ตาผลแกอยากฟัง ข้าไปละ
- ยายเมี้ยน : (จับตาผลไว้) เดี่ยวๆ
- ตาผล : ไอ้หมาบัว

- จากต่อมาบนบ้านอังศุมาลิน แม่อรถามตาผลตาบัวขึ้นมาว่า
- แม่อร : ลงผลตาบัว ได้ยินข่าวว่าเกิดเรื่องชกต่อยกัน
 ที่ในสวนเหรอ
- ตาผล : ใครบอกละ
- ตาบัว : จะมีใคร...
- ตาผล : อ้อ...รู้แล้ว ยายเมี้ยน
- ตาบัว : ปากปลาร้า
- ตาผล : อย่าไปสนใจเลย

กล่าวโดยสรุป ละครโทรทัศน์ชุด "คักรวม" ได้ถ่ายทอดแนวคิด
 เรื่องการดำรงชีวิตในแง่ของการเอื้อเพื่อผู้อื่น และในแง่ของการให้
 ความสนใจกับสังคมที่อยู่รอบตัว ซึ่งอยู่ในรูปของการชอบมงคลเหตุการณ์และ
 การนินทา ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียู่จริงในสังคมไทย
 ดังนั้นในส่วนนี้ละครโทรทัศน์ชุด "คักรวม" จึงทำหน้าที่จำลองภาพตามความ
 เป็นจริงมาถ่ายทอดให้ผู้ชมดูซ้ำอีกครั้ง โดยทำให้ภาพดังกล่าวชัดเจนยิ่งขึ้น
 อาจกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดเอกลักษณ์และค่านิยมในการดำรงชีวิตของคน
 ไทยให้ผู้ชมมีส่วนร่วมและรับรู้ เป็นการเสริมความรู้สึกถึงความมีสมาชิกภาพ
 และเกี่ยวพันกับสังคมไทยมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์
 และค่านิยมบางประการ เช่น ในเรื่องของการดำรงชีวิตที่มีความเอื้อเพื่อ
 ผู้ ช่วยเหลือกัน และชี้ให้เห็นถึงข้อเสียของค่านิยมอย่างเช่นการนินทาและ

การขอบลอดรัฐสดเห็นมากเกินไป เป็นต้น

แนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน

คนไทยเราจะมองว่าสังคมประกอบไปด้วยตำแหน่งต่างๆซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีลำดับชั้น บุคคลทุกคนจะถกมองว่ามีตำแหน่งสูงกว่าหรือต่ำกว่า เด็กรกว่าหรือแก่กว่า รวยกว่าหรือจนกว่า เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวกำหนดว่า ควรจะปฏิบัติตนต่อกันอย่างไรจึงจะเหมาะสม ละครโทรทัศน์ชุด "คักรรรม" ได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันนี้อย่างชัดเจน ดังเช่นฉากที่ มหาวิทยาลัยซึ่งอังศมาลินยืนแอบค่อม คือ หลวงชลาลินธราช ในฉากนี้มีตัวละครสำคัญอยู่ ๔ ตัว คือ หลวงชลาลินธราช อาจารย์ อังศมาลิน และ แก้ว นอกจากนี้เป็นตัวประกอบที่เดินไปมา จากฉากนี้สามารถวิเคราะห์ถึงแนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันได้ โดยพิจารณาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครทั้งหมด. ดังนี้

- คำสรรพนามที่ใช้ คือ อังศมาลินและแก้วเรียกผู้หญิงผมสั้นใส่เสื้อขาวกระโปรงดำ ว่า อาจารย์ ส่วนอาจารย์เรียกหลวงชลาลินธราชว่า "ท่าน"
- ตัวละครประกอบทุกตัวที่สวมชุดนิสิตจะต้องค่อมหลังลงเมื่อเดินผ่านอาจารย์ เป็นการแสดงความนอบ
- อาจารย์และแก้วไหวหลวงชลาลินธราช
- อาจารย์ยื่นซองสีขาวให้หลวงชลาลินฯด้วยมือทั้งสองข้างและค่อมหลังลง
- แก้วไหวอาจารย์
- คนขับรถค่อมตัวลงเปิดประตูให้แก้ว

การกระทำของตัวละครที่กล่าวมาข้างต้น เช่น การค่อมหลังลง การไหว ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงการให้ความเคารพของสังคมไทยทั้งสิ้น แก้ว อังศมาลิน และตัวละครประกอบที่เป็นนิสิตต้องเคารพอาจารย์ เพราะอาจารย์มีอาวุโสมากกว่าทั้งในด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ การที่อาจารย์ต้องเคารพและนอบน้อมต่อหลวงชลาลินฯ เป็นเพราะหลวงชลาลินฯเป็นผู้มีอำนาจในราชการและมีอายุสูงกว่า การที่คนขับรถต้องคอยเปิดปิดประตูให้แก้ว ทั้งนี้เพราะแก้วอยู่ในฐานะของ "เจ้านาย" แม้ว่าจะมีอายุน้อยกว่าก็ตาม

จากการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ดังเช่นตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น พบว่าละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน โดยแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ความไม่เท่าเทียมกันด้านอาวุโส

คนไทยเราจะถูกจัดลำดับตามอายุ ถือกันว่าอายุเป็นตัววัดถึงความดีงามและปัญญาที่เชื่อถือได้ ความเคารพจึงไปอยู่ที่ผู้มีอายุสูงโดยอัตโนมัติ เด็กไทยจะได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องสัมมาคารวะ หรือ การรู้จักที่ต่ำที่สูง ให้ความเคารพและเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่เป็นสำคัญ

ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้เสนอภาพของตัวละครที่จะดำเนินถึงความแตกต่างทางด้านอายุในการกระทำและการพูดจาตลอดเวลา แม้ออร์จะคอยเตือนและสั่งสอนอังศุมาลินบ่อยครั้งถึงการประพฤติตัวให้เหมาะสมต่อผู้ใหญ่ เช่น เมื่ออังศุมาลินไม่ยอมไปส่งวันส์ แม้อร์ก็พูดกับลูกว่า "ตามใจหนูก็แล้วกัน แต่ว่าเดี๋ยวหนูก็ออกไปบอกพ่อวันส์แล้วก็ลงก้านั้นเสียหน่อยนะ ตอนที่แหวะเรือมารับแม่นะ ลูกก้านั้นท่านเป็นผู้ใหญ่ที่ดี อย่าให้ว่าเราได้ะลูก" เป็นต้น การแสดงถึงความเคารพผู้อาวุโสนั้น ยังสามารถได้จากการจัดวางตำแหน่งของตัวละครในฉากอีกด้วย เช่น ที่นั่งบนยกพื้นซึ่งสูงกว่าคนอื่นมักจะเป็นที่นั่งประจำของคุณยาย โดยที่ตัวละครอื่น ๆ มักจะนั่งในตำแหน่งที่ต่ำกว่าหรือเท่าเทียมกับคุณยายเท่านั้น ไม่มีการนั่งสูงกว่าเด็ดขาด หรือจากกริยาของอังศุมาลินที่มักจะคุกเข่าลงเวลาจะพูดคุยกับแม้อร์และคุณยายซึ่งนั่งอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ชุดนี้ยังให้ความสำคัญกับตัวละครที่มีอายุ โดยเน้นถึงความเชื่อของคนไทยว่า แม้ผู้สูงอายุจะอ่อนแอทางด้านกายภาพ แต่จะมีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจและมีประสบการณ์อันหลากหลายเกี่ยวกับแง่มุมต่างๆของชีวิต ดังนั้นจึงสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆได้อย่างถูกต้อง ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าคำเตือนต่างๆที่มีไปถึงอังศุมาลินจะออกจากปากตัวละครที่ค่อนข้างมีอายุทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นแม้อร์ คุณยาย หรือแม่แต่มร. ไมเคิลซึ่งเป็นเชลยต่างชาตก็เตือนอังศุมาลินในฐานะ "คนอายุมากกว่า" หรือจากตัวอย่างบทสนทนาต่อไปนี้

ฉาก : ทำน้ำ แม้อร์ตักบาตรเสร็จยืนเหม่อคิดอะไรอยู่ คุณยายจึงถามขึ้น

ยาย : แม้อร์ นั้นเหม่อคิดอะไรหรือลูก

แม้อร์ : ยายอังนะคะแม่ ยายอังกับพ่อคอกมะลิเขามีอะไรกันก็ไม่ทราบ

ยาย : เป็นยังไงมั่งล่ะ

แม่อร : ดูเขาหมองๆหมางๆกันยังงิชอบกลอยู่นะคะแม่

ยาย : เอ้อ...เขาน่ะไม่มีอะไรหรอก เขารักของเขา
ออกจะตาย ไอ้คนของเราเนี่ยยังตั้งแง่ตั้งงอนอยู่
นี่ แม่อรรอให้พ่อดอกมะลิเนะ แกเอาความรักเข้า
ล้างชะหน้อย อีกหน้อยก็อ่อนลงเองแหละ ไม่รัก
ไม่ชอบเขานะเหอะจะยอมเข้าหอกับเขา คนอย่าง
ยายอั้ง

แม่อร : แม่รัทั้นยายอั้งหรือคะแม่

ยาย : (ยิ้มแล้วชี้ไปที่หัว) นี่ นี้อะไร...หัวหงอกใช้มัย

โดยสรุปแล้ว ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันด้านอาวุโส ออกมาในรูปของการที่เด็กต้องเคารพผู้ใหญ่ และตัวละครแต่ละตัวจะต้องคำนึงถึงลำดับอายุในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ชุดนี้ยังค่อนข้างให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุ โดยเสนอภาพส่วนใหญ่ออกมาในแง่ที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านทางตัวละครที่อาวุโสที่สุดในเรื่อง คือ คุณยาย ว่าเป็นคนแก่ที่เข้าใจโลก เข้าอกเข้าใจลูกหลาน และสามารถเป็นที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งทางใจของลูกหลานได้ การถ่ายทอดแนวคิดเช่นนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการคงไว้ซึ่งระบบอาวุโสที่มีอยู่ในสังคมไทยมาช้านานให้ดำรงอยู่ต่อไป การกระทำของตัวละครในเรื่องจะเป็นตัวอย่างสำหรับผู้ชมละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้เป็นอย่างดี และคำสั่งสอนตกเตือนของตัวละคร เช่น แม่อรเตือนน้องศมาลิน ก็เปรียบเสมือนเป็นคำสั่งสอนที่ส่งผ่านมาถึงผู้ชมละครด้วยอีกทอดหนึ่งในเรื่องการปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ให้เหมาะสม โดยที่ผู้ชมอาจจะมิได้ตระหนักเลยว่าตนกำลังเรียนรู้สิ่งต่างๆเหล่านี้จากละครโทรทัศน์ที่กำลังดูอยู่

๒. ความไม่เท่าเทียมกันด้านอำนาจ

ในสมัยโบราณสังคมไทยมีการปกครองโดยระบบเจ้าขุนมูลนาย มีการแบ่งแยกกันระหว่างเจ้าหรือขุนนางว่าเป็นชนชั้นปกครอง กับ คนธรรมดาหรือไพร่และข้าทาสว่าเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ชนชั้นปกครองเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจ มีเกียรติในสังคม และได้รับการเคารพกราบไหว้จากคนทั่วไป แม้ว่าในปัจจุบันระบบเจ้าขุนมูลนายจะถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่ความรู้สึกของคนทั่วไปที่ยังยำเกรงคนที่ได้ชื่อว่าเป็นชนชั้นปกครองก็ยังคงอยู่ โดยออกมาในรูปของการเกรงกลัวพวกข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการระดับสูง

ในละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" กล่าวได้ว่าตัวละครในเรื่องนี้ สามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ๒ กลุ่ม คือ ทหาร กับ ชาวบ้าน เราสามารถ วิเคราะห์ถึงแนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันด้านอำนาจได้ จากการ พิจารณาพฤติกรรมระหว่างตัวละครทั้งสองกลุ่มนี้ ตัวละครที่เป็นชาวบ้านอย่าง ตาผลตาบัว ยกเว้นตอนดักฟันโกโบริเท่านั้น จะถูกเสนอออกมาในรูปของ การเกรงกลัวโกโบริตลอด ส่วนพฤติกรรมของโกโบริที่ปฏิบัติต่อตาผลตาบัว ก็มักจะอยู่ในรูปของการข่มขู่ ซึ่งทำให้ตาผลตาบัวกลัวจนลนลาน เข้าอ่อน ได้ทุกครั้ง ตัวอย่างเช่น

- ฉาก : กลางคืนในสวน อังศุมาลิน ตาผล และตาบัว กำลังจะไปหาหลวงชลาลินธราช แต่พบโกโบริเข้ากลางทาง
- โกโบริ : คุณจะไปไหน
- อังศุมาลิน : ไปสระท้ายสวนเดี๋ยว
- โกโบริ : ไปทำไมมีดคำอย่างนี้... ผมไปด้วยไปไหนไปกัน
- อังศุมาลิน : นี่มันไม่ใช่เรื่องของคุณนะ
- โกโบริ : ยังไงๆตอนนี้เรื่องของคุณก็เหมือนเรื่องของผม สองคนนั้นชวนคุณไปไหน
- ตาบัว : เป่ล่านะ... เป่ล่า เป่ล่าหรือ เราสองคน จะไปเป็นเพื่อนแม่อังต่างหากละนายช่าง
- ตาผล : อังแม่อัง อย่าไปนะ มันดึกแล้ว ลงกับ เจ้าบัวจะกลับก่อนละ แล้วพรุ่งนี้ค่อยไปใหม่ละ
- ตาบัว : พรุ่งนี้ค่อยเจอกันนะ แม่อังนะ ลั่นไปละ
- โกโบริ : เดี่ยว ไปไม่ได้
(ตาผลตาบัวหยุดชะงัก โกโบริเดินเข้าไปหา) บอกมาซิจะไปไหนกัน
- ตาผลตาบัว : เป่ล่า... เป่ล่าหรือก ไม่ได้ไป
- ตาบัว : ไม่ได้ไปจริงๆนายช่าง
(โกโบริส่องไฟฉายไปที่หน้าตาผลตาบัว แล้วเดินวนรอบตัว คนทั้งสอง)
- โกโบริ : จะตอบที่นี่หรือจะไปตอบที่อู่...ว่าไง
(ตาผลตาบัวเข้าอ่อน ทรดลงไปนั่ง)
- ตาผลตาบัว : แม่อัง...แม่อัง...

หรือตัวอย่างจากคำพูดสั้นๆระหว่างโกโบริกับตาบัว เมื่อโกโบริพาหมอมารักษาตาผล

ตาบิว : นาย...นาย...นายจะลับตาผลเป็นท่อนๆจริงๆ

หรือ

โกโบริ : สดแล้วแต่เรา

คำพูดเพียงสั้นๆของตัวละครก็สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงควมมีอำนาจเหนือของโกโบริในการที่จะตัดสินใจทำอะไรก็ได้กับชาวบ้านธรรมดาอย่างตาผล นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ชุดนี้ยังได้สื่อว่า ทหารควรเป็นผู้ได้รับการยกย่องมากกว่าการถูก ดึงบทสนทนาระหว่างแม่อรกับอังศุมาลินที่พูดถึงโกโบริหลังจากการลงโทษทหารญี่ปุ่น คือ

แม่อร : หน้าตาทำทางก็ยังเด็ก ไม่น่าจะมียศถึงขนาดนี้ เอ...ชื่ออะไรนี่ คงเป็นพ่อนี้ละมังที่ตาผลแกว่าเป็นหลานแม่ทัพ เป็นถึงนายช่างใหญ่ มีนำทหารถึงได้กลัวกันนัก ทำทางก็ดูไม่น่าใจร้ายเลย

อังศุมาลิน : ก็อย่างนี้สิคะ ที่เขาเรียกว่าหน้าเนื้อใจเสือได้แก้อีตานั้นแหละ

แม่อร : แต่แม้ว่าเขาทำถูกแล้วนะลักษณะ ที่คนของเราไปทำกับเขา เขาก็ลงโทษตามวิธีของเขา แล้วถ้าคนของเขามาทำกับเราแล้วลองเขาไม่ลงโทษมันก็ไม่ยุติธรรม แล้วถ้าเขาไม่ทำอย่างนี้ หนักก็ต้องเอะอะหาว่าเขาวางอำนาจกับคนไทย อีตาโกๆโบๆก็เลยโดนทั้งขึ้นทั้งล่อง

อังศุมาลิน : หนเกลียดมัน

(แม่อรกับคนขายหันไปมองอังศุมาลินเป็นตาเดียว)

แม่อร : พดไม่เพราะเลย คำก็ "มัน" สองคำก็ "มัน" ยิ่งไงๆเขาก็เป็นนายทหารมียศมีศักดิ์ หนไปเรียกจิกอย่างนี้มันไม่งามนะลักษณะ ถึงเขาจะเป็นคนต่างชาติต่างภาษาก็เถอะ อ้อ...แม้ว่าตาคนนี้เขาเป็นคนดีทีเดียว เอาการเอางาน เวลางานก็จริงจังควบคุมคนได้ หมดงานก็เหมือนคนหนุ่มทั่วๆไป เทียวคุยเทียวเล่นไปตามเรื่อง เอ้อ...แม้นึกออกแล้ว เขาชื่อโกโบริ เราก็จำชื่อเจ้าโกกับดอกมะลิเอาไว้เอามารวมกัน เป็นชื่อของพ่อฉัน...พ่อดอกมะลิของเจ้าโก

แม้อรปรามคำผดของอังศมาลินที่ใช้คำสรรพนามแทนโกโบริว่ามัน โดยให้เหตุผลว่าเพราะโกโบริเป็นทหารมียศศักดิ์ ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นถึง สถานภาพของโกโบริได้ดี

นอกจากความไม่เท่าเทียมกันด้านสถานภาพทางสังคมระหว่างชาว บ้านกับทหารแล้ว ยังมีความสัมพันธ์อีกคั้งที่สมควรนำมาวิเคราะห์ในที่นี้คือ ระหว่าง โกโบริ กับ อิตาชิ ทหารรับใช้คนสนิท ซึ่งความสัมพันธ์ของตัวละคร ทั้งคู่เป็นการสะท้อนภาพความสัมพันธ์แบบนายกับบ่าวนั่นเอง อิตาชิถูกกำหนด ให้เป็นทหารรับใช้ที่มีแต่ความรัก ความห่วงใย และความเคารพยำเกรง ให้เจ้านายของตน ตามแบบฉบับของบ่าวที่ดี ที่น่าสังเกตรก็คือแม้ว่าโกโบริ จะได้รับการเสนอกภาพให้เป็นตัวละครที่มีแต่คณงามความดี แต่การปฏิบัติตน ของโกโบริต่ออิตาชิกลับเป็นไปในลักษณะที่อิตาชิเป็นฝ่ายต้องคอยรับอารมณ์ ร้ายทั้งหลายของโกโบริตลอด และแม้ว่าโกโบริจะไม่เคยแสดงว่าเห็นถึง ความปราถนาดีของอิตาชิแม้แต่น้อย อิตาชิก็ยังคงรักษาความเป็นทหารรับใช้ ที่ซื่อสัตย์อย่างคงเส้นคงวา และทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์โดยไปตายพร้อมกับเจ้านายของตนในตอนจบของเรื่อง ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวละครสองตัวนี้ คือ

โกโบริ : อะไร

อิตาชิ : ไปบอกแล้ว

(โกโบริทำงานต่อไป แต่อิตาชิยังยืนรออยู่)

โกโบริ : อะไร

อิตาชิ : อาหาร

โกโบริ : ทาเบระคะเมะ [ไม่กิน]

อิตาชิ : เดียวหิว

โกโบริ : (ตะโกน) บอกว่าไม่กิน (อิตาชิรีบหลบออกไป)

ฉากตอนคำ อิตาชิเดินถือถาดอาหารออกมา

(เสียงตะโกนของโกโบริ : บอกว่าไม่กิน ออกไป)

ทหาร : ไม่เช็ด กลางวันก็โดนว่ามาทีแล้ว

อิตาชิ : นายว่าข้าพลอย...

การเสนอกภาพออกมาทั้งหมดนี้ แสดงถึงอำนาจของชนชั้นปกครอง เช่น ทหารอย่างโกโบริว่าเหนือกว่าชาวบ้าน และทหารชั้นผู้น้อยอย่างเช่น อิตาชิ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้สั่งสอนผู้ชม ทางอ้อมให้รู้จักความสัมพันธ์เชิงอำนาจว่า ใครมีอำนาจเหนือใคร (เช่น

ทหารมีอำนาจเหนือชาวบ้านธรรมดา) ใครควรเกรงกลัวใคร หรือใครที่สามารถเป็นฝ่ายออกคำสั่ง และใครที่จะต้องกระทำตามคำสั่ง เป็นต้น นอกจากนี้ก็เป็นการสะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย ที่ประชาชนธรรมดา ยังถูกถือว่า มีสถานภาพต่ำกว่าชนชั้นปกครอง คือ ทหาร หรือ ข้าราชการชั้นสูงนั่นเอง

แนวคิดในเรื่องศาสนาและความเชื่อ

แนวคิดในเรื่องศาสนาและความเชื่อนี้ หมายความว่าถึงแนวคิดต่างๆ ที่มีผลมาจากศาสนาพุทธและความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ ซึ่งละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ถ่ายทอดแนวคิดต่างๆ เหล่านี้ว่ามีดังต่อไปนี้

๑. บุญกรรม

แนวคิดในเรื่องบุญกรรมนี้ ในทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในโลก ซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่แนวคิดในเรื่องกรรม และแนวคิดร่วม คือ แนวคิดในเรื่องบุญและบาป สำหรับละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" แนวคิดในเรื่องบุญกรรมนี้ ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ชื่อเรื่องเลยทีเดียว ชื่อเรื่องของละคร คือ "คู่กรรม" นี้ ถ้าแยกพิจารณาคำว่า "กรรม" เพียงเดี่ยวๆ เราอาจตีความหมายได้สองแง่คือ เป็นกรรมตามความหมายที่คนไทยทั่วไปเข้าใจคือ หมายความว่าถึงบาปนั่นเอง หรือเป็นกรรมตามความหมายทางพุทธศาสนา คือ เป็นคำกลางๆ ที่หมายถึงการกระทำไม่ว่าจะเป็นบุญหรือบาป แต่เมื่อเราพิจารณาคำว่า "กรรม" และ "คู่" ไปพร้อมกัน รวมถึงเนื้อหาโดยรวมของละครแล้ว ความหมายของชื่อเรื่องนี้จะสะท้อนถึงความเชื่อในเรื่องกรรมตามหลักพุทธศาสนา กล่าวคือ ความเชื่อที่ว่า การที่คนสองคนได้มาพบกัน อยู่ร่วมกัน พลัดพรากจากกัน รักกัน หรือเกลียดชังกันก็ตาม เป็นผลมาจากบุญและบาปที่ทั้งสองได้ทำร่วมกันมาในอดีต ตัวอย่างซึ่งแสดงถึงแนวคิดดังกล่าวในทำนองเดียวกันก็คือ การที่อังคมาลินท้ายที่สุดแล้วก็ต้องแต่งงานกับโกโบริจนได้ และคุณยายยังได้พูดกับอังคมาลินว่า

... หนูอย่าคิดอะไรเลยลูก นิกชะว่ามันเป็นบพเพสันนิวาสของเราเนะ ถ้าหนูไม่ยอมเรื่องมันก็จะยุ่ง แต่ถ้าหนูยอมตกลงปลงใจแล้วก็อย่าคิดอะไรเลยลูก หากชะตากรรมของเราจะต้องเป็นอย่างนั้นะ มันก็ต้องเป็นไปจนได้แหละ...

นอกจากนี้แนวคิดในเรื่องบุญกรรมยังถูกถ่ายทอดออกมาผ่านทางกรกระทำของตัวละครและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ดังตัวอย่างคือ การที่ตาผลตาบัวไปโขมยน้ำมันจากอู่ต่อเรือ เชื่อมโยงไปจากที่ตาผลตาบัวถูกจับได้ และต่อเนื่องไปถึงการที่คนทั้งสองถูกขังพิศและถูกบังคับให้ดื่มน้ำมัน เป็นการสะท้อนถึงความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมของศาสนาพุทธที่ว่า การกระทำทุกอย่างจะมีผลเกิดขึ้นทันทีหลังจากการกระทำนั้น หรือในภายหลังจากการกระทำนั้นเกิดขึ้นเป็นระยะเวลาหนึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ใครทำกรรมใดก็ย่อมได้รับกรรมนั้น ในกรณีของตาผลตาบัว เมื่อทั้งคู่ทำบาปโดยการขโมยน้ำมัน ผลที่ได้รับก็คือการลงโทษโดยการถูกจับกรอกน้ำมัน ความเชื่อในเรื่องกรรมที่สะท้อนอยู่ในคำพูดของตัวละครในฉากต่อมา ก็ยังเป็นสิ่งที่เน้นให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ฉาก : ระหว่างทางเดินกลับบ้านหลังจากที่แม่อรและอังศุมาลินไปดูการลงโทษตาผลตาบัว

อังศุมาลิน : แม่คะ... แม้ว่าตาผลกับตาบัวจะตายมัยคะ แกจะตายมัยคะแม่ น่ากลัว หนทนดไม่ได้ ถ้าเกิดเป็นหนแล้วต้องกลืนไอน้ำมันนั้นทั้งถั่ง แล้วถ้าเกิดไอน้ำมันนั้นเกิดจุดไฟเผาขึ้นมา... แกดง...

แม่อร : แม่ตอบหนไม่ได้หรือกลัวว่าตาผลกับตาบัวจะตายมัย แต่เขาก็ควรจะรู้ว่ามันเป็นความผิดของเขานี้ลก คนขโมยไม่ว่าจะเป็นคนชาติไหนมันก็ไม่ดีด้วยกันทั้งนั้น เขาสองคนเป็นคนมักง่าย เห็นแก่เล็กแกน้อย ถึงได้เป็นอย่างนี้... อย่าไปคิดเลยนะลูกนะ ลิมมันชะเถอะ แม่ก็ห้ามหนแล้วว่าอย่าไปดลยมันจะติดตา หนอยากไม่เชื่อแม่ หนก็ไม่ค่อยใจแข็ง ทนอะไรอย่างนี้ได้ แต่หนก็หัว ใจแข็ง ถือทิจู ลิมมันชะนะลูกนะ

อังศุมาลิน : หนคงลิมมันไม่ได้หรือคะแม่ โดยเฉพาะไอคนใจร้ายคนนั้น... หนเกลียดมัน... เกลียดมันมันทารณปาเถื่อนที่สุด หนอยากให้มันตายไปในสนามรบ หนจะแข่งมันทุกวัน

แม่อร : (กอดอังศุมาลินไว้) ไม่ดีนะจ๊ะไม่ดีลก การผูกเวรไม่ดีนะ เขามีเวรมีกรรมต่อกัน ก็ให้

เขาใช้เวรใช้กรรมกันไป เราเป็นคนนอกจะ
ไปผูกเวรกับเขาทำไมล่ะลูก

จะเห็นได้ว่าคำพูดของแม่อร์ทั้งหมด เป็นการนำเอาแนวคิดใน
เรื่องบุญกรรมมาใช้เป็นเหตุผลอธิบายถึงสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการแสดง
ให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องบุญกรรมของตัวละคร นั่นเอง นอกจากคนยาย
และแม่อร์แล้ว แม้แต่ตัวละครที่มีอายุน้อยอย่างอังศุมาลิน ก็มีความเชื่อใน
เรื่องดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังบทสนทนาต่อไปนี้ ภายหลังจากที่หลวงชลาลัย
ชราชลากลับไป และอังศุมาลินทราบว่าเธอจะต้องแต่งงานกับโกโบรีแน่นอน

- แม่อร์ : หนูได้ยินแล้วใช้มี๊ยลูก
อังศุมาลิน : ค่ะ
แม่อร์ : เรื่องของหนูมันกลายเป็นเรื่องของการเมือง
ไปแล้ว จะแก้ไขยังไงก็เห็นจะยาก หรือ
หนูคิดยังไงลูก
อังศุมาลิน : หนูไม่คิดแล้วละค่ะ... หนูไม่คิดอะไรอีกแล้ว
ปล่อยให้มันเป็นไปตามเวรตามกรรมเถอะค่ะ

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้น รวมถึงคำพูดและการกระทำต่างๆของ
ตัวละคร ซึ่งมีเรื่องของบุญกรรมแทรกอยู่ตลอดเวลา จึงพอสรุปได้ว่าแนวคิด
ในเรื่องบุญกรรมที่ปรากฏในละครทีวีชุดนี้ เป็นการถ่ายทอดถึงความเชื่อใน
เรื่องของการชดเชยกรรม และกฎแห่งกรรม โดยยอมรับว่าสิ่งเหล่านี้เข้ามามี
ส่วนในความเป็นไปของการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของคนแต่ละคน และเป็นสิ่งที่
มนุษย์เราไม่อาจขัดขืนได้ นอกจากนี้ แนวคิดในเรื่องบุญกรรม ยังเป็นตัว
อธิบายและให้เหตุผลแก่ตัวละครว่า ทำไมสิ่งต่างๆหรือเหตุการณ์ต่างๆจึง
เกิดขึ้นอย่างที่มีมันเป็น โดยตัวละครทกๆตัวจะยอมรับแนวคิดดังกล่าวอย่างไม่มี
การโต้แย้ง และไม่มีการตั้งข้อสงสัยใดๆทั้งสิ้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า
ละครโทรทัศน์ชุดนี้มีส่วนในการสะท้อนและปลูกฝังความเชื่อในเรื่องบุญกรรมให้
แก่ผู้ชมเป็นจำนวนมาก ซึ่งความเชื่อในเรื่องบุญกรรมในสังคมไทยนี้มีส่วนทำ
ให้คนในสังคมยอมรับสภาพที่ตนเป็นอยู่ว่าเกิดจากกรรมที่ตนได้กระทำมา มิใช่
เกิดจากสาเหตุอื่นใด เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมมีส่วนในการทำให้เกิดความสงบ
ขึ้นในสังคมนั่นเอง

๒. บุญคุณ

Chai Podhisita (๑๕๘๕:๓๕) ได้กล่าวถึงบุญคุณไว้ว่า

อีกวิธีหนึ่งที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมในสังคมไทยก็คือ การพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวในแง่ของบุญคุณ...หน้าที่ซึ่งปฏิบัติโดยผู้ที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องทำอยู่แล้ว เช่น พ่อ แม่ ครู ไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่เท่านั้นแต่เป็นบุญคุณด้วย และเราจะต้องพยายามตอบแทนผู้มีบุญคุณ ถือได้ว่าเป็นภาระผูกพันทางสังคม (social obligation)...ภาระผูกพันเรื่องบุญคุณนี้สำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของคนไทย รองจากความสัมพันธ์ในหมู่ญาติ ในฐานะเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมของไทย ผู้ที่ล้าหนักถึงบุญคุณคนจะได้รับการสรรเสริญ...

ในละครโทรทัศน์ชุด "คักรรรม" ถ้าพิจารณาในแง่ของบุญคุณแล้ว ตัวละครแต่ละตัวในเรื่องจะมีความสัมพันธ์ในแง่ของบุญคุณแทบทั้งสิ้น อย่างเช่นความสัมพันธ์ระหว่างแม่อร อังศุมาลิน และคุณยาย กล่าวคือ อังศุมาลิน กตัญญูรู้คุณแม่อรและคุณยายที่มีบุญคุณเลี้ยงดูตนมา เช่นเดียวกับที่แม่อรกตัญญูต่อคุณยาย โกโบริและครอบครัวของอังศุมาลินก็มีความสัมพันธ์ในแง่บุญคุณคือ โกโบริพาหม่อมมารักขาคุณยาย ส่วนอังศุมาลินก็เคยช่วยชีวิตโกโบริไว้ เมื่อคราวที่โกโบริถูกตาผลตาบัวฟัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงต่างคำนึงถึงบุญคุณของกันและกันอยู่ ทำให้ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันเริ่มขึ้น

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวอังศุมาลินกับโกโบริแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างตาผลตาบัวและโกโบริก็อยู่ในรูปของบุญคุณเช่นกัน ตาผลได้รับความช่วยเหลือจากโกโบริเมื่อคราวที่แกป่วยเป็นมาเลเรีย และทั้งตาผลตาบัวก็ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องชาวเยอรมันที่ทั้งสองพามา โดยคิดจะพาหลบหนีออกนอกประเทศผ่านทางเสรีไทยอย่างที่เคยทำคราวช่วยมร. ไมเคิร์ล ด้วยเหตุนี้ทำให้ความแค้นที่ทั้งคู่มิต่อโกโบริจากการโดนจับกรอกน้ำมันเปลี่ยนเป็นความเป็นมิตร และความเป็นห่วงเป็นใย เห็นได้จาก การที่ตาผลตาบัวเกลียดชังทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาทำความเดือดร้อนให้คนไทย แต่สำหรับโกโบรินั้นเป็นข้อยกเว้น ดังคำพูดของตาผลตาบัวในบทสนทนาต่อไปนี้ คือ

- ตาผล : ...เอ่อ นี่ เขาว่าเขาจะนัดให้คนไทยเนี่ยลุกฮือ
ขึ้นมาให้หมดเลย
- ตาบัว : เอ่อ จริง
- แม่อร : พดอย่างกับฝ่ายโน้นเขาไม่มีมือไม่มีตีนอย่างนั้นละ
แล้วมันไม่ต้องลุกขึ้นมาฆ่าหน้าดอกมะลิเขาด้วยหรือ

- ยังไฉ
- ตาบัว : มันจริงนะแม่อรนะ มันเป็นเรื่องจริงนะ นี่ฉันจะบอกให้รู้นะ เขาว่าวันอะไรนะ วันเคย์ เอ่อ... วันเคย์อะไรนี่แหละ เขาจะลุกฮือขึ้นมาทั้งประเทศเลย
- ตาผล : ไอบัวๆ...นี่...สำหรับนายช่างโกโบรินะ เว้นแกไว้ซักคนนะ แกดีกับเรานะ
- ตาบัว : เอ่อ...ดิษสิ แกดีผิดพรคพวกเลยละ

แม้ว่าละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" จะมีได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องบุญคุณออกมาในแง่ที่ว่า เน้นให้ตัวละครพยายามทำทุกอย่างเพื่อตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณต่อตน แต่ก็ได้ถ่ายทอดออกมาในแง่ของการสำนึกในบุญคุณคนอยู่ตลอดเวลา แนวคิดในเรื่องบุญคุณนี้มีส่วนหนึ่งย่อมมีผลในการคงไว้ซึ่งจิตสำนึกในเรื่องการกตัญญูรู้คุณให้คงอยู่ในสังคมไทยต่อไป

๓. อนิจจัง

แนวคิดในเรื่องอนิจจังเป็นแนวคิดอีกประการหนึ่งซึ่งสืบเนื่องมาจากพุทธศาสนา โดยถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ กล่าวคือ ตามคำสอนของศาสนาพุทธ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกไม่ถาวร ไม่จีรัง จะต้องมีการผับหรือเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น ถ้าเราไปยึดมั่นกับมันก็จะก่อให้เกิดความเศร้าโศกหรือความทุกข์ขึ้น แนวคิดในเรื่องอนิจจังนี้ ปรากฏอยู่ในหลายๆฉากและในคำพูดของตัวละคร ตัวอย่างเช่นคำพูดของวันสและอังศุมาลินในฉากที่ทำน้ำ เมื่อวันสขอสัญญากับอังศุมาลินก่อนไปอังกฤษ

- "เขาไปอีกตั้งห้าปี มันนานพอที่จะทำให้อะไรๆมันเปลี่ยนแปลงไปได้"
- "เวลาอีกตั้งห้าปีตัวคิดหรือว่าอะไรๆมันจะไม่เปลี่ยนไปแม้แต่ว่าก็เถอะ"
- "เวลาทำให้คนเราโตขึ้น มีความคิดมากขึ้น ดั่งๆๆนะ สมัยที่เราเด็กๆ เรายังพูดกันเลยว่าแม่น้ำหน้าบ้านเรากว้างอย่างกับทะเล แต่พอเราโตขึ้น เรากลับเห็นแม่น้ำเล็กนิดเดียว"
- "ความคิดความเห็นหรืออะไรๆของมนุษย์อาจเปลี่ยนแปลงไปได้เขาไม่เถียงตัว แต่หัวใจมนุษย์เปลี่ยนไม่ได้"
- "เปลี่ยนได้ หัวใจมนุษย์เปลี่ยนได้"

คำพูดทั้งหมดข้างต้นเป็นการถกเถียงกันในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เมื่อนำมาพิจารณารวมกับเหตุการณ์ในเรื่องที่เกิดขึ้นในภาย

หลัง จะพบว่าชีวิตทั้งของวันสและอังคมาลินเปลี่ยนแปลงไปมากมายเหลือเกิน วันสไม่ได้เรียนหนังสือแต่กลับกลายเป็นเสรีไทย และในภายหลังก็เปลี่ยนความคิดจากที่ต้องการยึดเหนี่ยวตัวอังคมาลินมาเป็นการยอมคืนสัญชาติให้ ส่วนอังคมาลินก็เปลี่ยนจากความเกลียดชังโกโบริมาเป็นความรัก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ก็คือการสะท้อนแนวคิดในเรื่องอนิจจังซึ่งก็คือความไม่แน่นอนและความแปรปรวนของชีวิตมนุษย์นั่นเอง

นอกจากนี้การถ่ายภาพซึ่งแสดงถึงความตรงข้ามกันของชีวิตในอดีตและปัจจุบันก็ยังมีส่วนในการถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องนี้อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ฉากที่แม่อรฟังเพลง "นางครวญ" ที่อังคมาลินตีจากซิม มีภาพย้อนกลับไปในอดีตเมื่อครั้งแม่อรยังอยู่กับหลวงชลาลัยราชอย่างมีความสุข แล้วตัดกลับมาภาพในปัจจุบันที่แม่อรนั่งร้องไห้หน้าตาคลอ กล่าวคือ ในอดีตแม่อรยังสาวสวยมีสามีที่รักใคร่อยู่ร่วมกัน แต่ปัจจุบันแม่อรเป็นเพียงหญิงสูงอายุที่สังขารร่วงโรยตามกาลเวลา มีแต่ความเศร้าโศกเสียใจกับอดีตของตน และมีเพียงแม่แก่ๆคอยปลอบโยนเท่านั้น

ฉากที่ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนอีกฉากหนึ่งก็คือ ฉากสุดท้ายของเรื่องที่เมรเผาศพโกโบริ อังคมาลินนั่งชบหน้ากับโลงศพสีขาว ซึ่งมีธงชาติญี่ปุ่นคลุมอยู่ แล้วหวนระลึกถึงอดีตระหว่างตนกับโกโบริตั้งแต่ครั้งแรกที่พบกัน รวมทั้งช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และคำพูดสุดท้ายที่อังคมาลินคิดพุดกับโกโบริซึ่งบัดนี้ไม่มีชีวิตอยู่อีกต่อไปแล้วก็คือ "โกโบริ... เดี่ยวคุณก็จะเหลือแค่กระดูกกองเดียวเท่านั้น"

ตัวอย่างทั้งหมดที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ถ่ายทอดแนวความคิดในเรื่องอนิจจังได้ค่อนข้างชัดเจน ตั้งแต่การผูกเรื่องในตอนต้นจนถึงฉากสุดท้าย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกรวมทั้งชีวิตมนุษย์ไม่มีอะไรที่จีรังยั่งยืน สุดท้ายก็ต้องเสื่อมสลายไปเท่านั้น ซึ่งก็เป็นแนวคิดในเรื่องอนิจจังตามหลักพุทธศาสนานั่นเอง

๔. ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้สะท้อนอยู่ในคำพูดของตัวละครโดยแทรกอยู่ในบทสนทนาต่างๆไป โดยตัวละครซึ่งประสบกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวก็จะเรียกหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาคุ้มครอง สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นก็คือ "คุณพระคุณเจ้า" หรือ พระในพุทธศาสนานั้นเอง เราจะเห็นได้จากหลายๆฉากในละครเวลาอยู่ในหลุมหลบภัย โดยเฉพาะตัวละคร

คือ แม่ออร์และคนขาย ซึ่งจะต้องสวดมนต์และขอให้คุณพระคุณเจ้าคุ้มครองทุก
ครั้ง ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าตัวละครในเรื่องสะท้อนถึงภาพคนไทยที่นับถือศาสนา
พุทธ นอกจากนี้แล้วยังมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ จิตวิญญาณต่างๆ
ซึ่งสืบเนื่องมาจากลัทธิ Animism ที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทย เห็นได้จาก
เรื่องเล่าเกี่ยวกับต้นลำพูและหิ้งห้อย และ เจ้าหญิงทอหูกกับคนเลี้ยงแกะ

ฉาก : ใต้ต้นลำพู

โกโบริ : นี่ภาษาไทยเรียกว่าอะไร

อังศุมาลิน : หิ้งห้อย

โกโบริ : หิ้งห้อย... หิ้งห้อย

อังศุมาลิน : เรา เชื่อกันว่าเป็นวิญญาณของชายคนหนึ่งที่จ
โคมตามหาภรรยาที่จมน้ำตาย ผู้หญิงคนนั้นชื่อ
ลำพู ชื่อเหมือนต้นไม้ต้นนี้ หิ้งห้อยถึงชอบมา
อยู่บนต้นไม้ไง

โกโบริ : ผู้ปู่ก็มีนิทานเรื่องเจ้าหญิงทอหูกกับคนเลี้ยงแกะ
ทั้งสองรักกันมาก แต่โคนพ่อแม่ก็ดกกันต้องแยก
กัน เทวดาก็เลยส่งสารให้ไปเกิดบนดวงดาว
สองดวงอยู่คนละด้านของทางช้างเผือก แต่ทุก
ปีจะโคจรมาพบกันในวันที่ ๗ ของเดือน ๗
เวลาถึงเทศกาล ทานะม้ามัสสิร์ พวกเราก็จะ
แต่งโคมเป็นรูปดอกไม้แล้วโค้งเข้าหากัน เป็น
ตัวแทนของดาวสองดวงนั้น...

อีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งแสดงถึงความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณและชีวิตหลังความตาย
ก็คือ ฉากที่โกโบริกำลังจะตายในอ้อมกอดของอังศุมาลิน

อังศุมาลิน : เวลาฉันตาย คุณจะมาอยู่ใกล้ๆฉันมั๊ยคะ

โกโบริ : อยู่สิ... ผมจะมารับคุณไปอยู่บนดาวเจ้าหญิง...
เจ้าหญิงทอหูก

อังศุมาลิน : คุณรอฉันอยู่บนนั้นนะคะ... อีกไม่นานฉันจะ
ตามคุณไป...

ความเชื่อเช่นนี้เป็นการสร้าง的希望และปลอบประโลมใจตัวละคร เช่น อังศุมาลิน ซึ่งในโลกนี้ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เธอจะต้องอยู่อย่างโดด
เดี่ยว ความสุขของเธอจะไม่หวนกลับมาอีก แต่เมื่อเธอสิ้นลมหายใจ เธอ

ก็จะได้พบกับคนที่เขารักและได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเขาอีกครั้ง ซึ่งการสร้าง
ความหวังให้กับตัวละครเช่นนี้ ก็เท่ากับเป็นการปลุกปลอบใจผู้ชมที่เศร้าเสีย
ใจในการตายของโกโบริไปด้วย ดังนั้นความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณจึงน่าจะ
ถ่ายทอดสู่ผู้ชมได้โดยง่าย เราจึงได้ยินข่าวว่ามีผู้เศร้าโศกกับการจากไป
ของโกโบริ ได้พยายามเสนอให้มีการแต่งคักรรรมต่อ โดยให้อังศุมาลินและ
โกโบริได้พบกันบนสวรรค์ ซึ่งส่วนหนึ่งก็น่าจะมาจากความเชื่อในเรื่องจิต
วิญญาณที่ละครโทรทัศน์ชุด "คักรรรม" ได้ถ่ายทอดแก่ผู้ชมนั่นเอง

๔. ความเชื่อในเรื่องโชคลาง

ความเชื่อในเรื่องโชคลางที่ได้รับการนำเสนอในละครโทรทัศน์ชุดนี้ คือ ความเชื่อในแง่ของการพุดจา ลางสังหรณ์ และความฝัน

ความเชื่อโชคลางในแง่ของการพุดจานี้ได้รับการถ่ายทอดออกมาในรูปของการตักเตือนให้ตัวละครพุดจาให้เป็นมงคล เพราะถ้าพุดถึงสิ่งไม่ดีแล้วสิ่งนั้นอาจเกิดขึ้นจริงก็ได้ อย่างเช่นคำพุดของคุณยายที่เตือนอังศุมาลิน

- ยาย : นี๋ยายอ้ง ลงไปว่ายน้ำนะระวังๆไว้ข้างน้ลูก
อังศุมาลิน : ระวังอะไรคะคุณยาย
ยาย : ก็น้ำมันหลากมานัก ระวังไอ้เข้มันจะหลุดตาม
น้ำมานะลิ
อังศุมาลิน : แหม...ว่าน้ออยู่ก็ดี จะได้ช่วยจับไอ้เข้
ยาย : นี๋ ทำเป็นพุดเล่นไปเถอะ เดี่ยวมันได้มา
จริงๆหรอก

หรือในบทสนทนาระหว่างอังศุมาลิน แม่อร์ และคุณยาย ในฉากที่แม่อร์และ
คุณยายลงเรือจะไปทำบุญที่วัด

- แม่อร์ : ...เดี๋ยวแม่กับคุณยายจะอยู่ช่วยเขาเลี้ยงเพลน
เสร์จก่อนถึงจะกลับนะลูกนะ
อังศุมาลิน : ไม่เป็นหรอกคะ หนูอยู่บ้านได้ นี๋...ถ้าเกิด
หวนมาแม่ไม่ต้องเป็นห่วงหนูนะคะ หลบอยู่ที่
นั้นก่อน
แม่อร์ : เอ...ไม่เอา ลูกนี้ อย่าพุดเป็นลางสิ
ปัทไอ้เอ๊ย นี๋ วันนี่คงไม่มาหรอกลูก หนู
นี้เว้นไปหลายวันนี่

ยาย : นี้อ่าทำเป็นไปทอดถึงนะ เดียวก็จะกลายเป็น
ปกระสันถึงไก่ ไก่ก็มา เข้าหรรอก
แม่อร : นันนะลึคะ...

เห็นได้ว่าตัวละครที่มีอายุกว่าจะคอยตกเดือนในเรื่องการพูดจาของ
ลูกหลาน ไม่ให้พูดถึงสิ่งที่ไม่เป็นมงคลหรือเป็นลางไม่ดี หลังจากฉากที่มีบท
สนทนาดังกล่าว ก็เกิดการทิ้งระเบิดจริงๆอย่างที่อังศุมาลินพูดเป็นลางไว้ ไม่
ว่าผู้ส่งสารจะตั้งใจหรือไม่ แต่ก็เท่ากับเป็นการเสริมความเชื่อในเรื่องโชค
กลางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ชุด "คักรรรม" ยังได้ถ่ายทอดความเชื่อใน
เรื่องโชคลาง โดยการเชื่อมโยงคำพูดที่เป็นลาง ความฝัน และลาง
สังหรณ์เข้ากับการตายของตัวละครเอกฝ่ายชาย "โกโบริ" ดังนี้คือ
อังศุมาลินฝันในตอนรุ่งเช้าว่า มีการทิ้งระเบิดอย่างรุนแรง และท่ามกลาง
ระเบิดและเปลวเพลิง โกโบริกำลังบาดเจ็บ มีสีหน้าเจ็บปวดอย่างมาก
อังศุมาลินร้องเรียกในความฝันว่า "อย่าตายนะโกโบริ" แล้วเธอก็ตกใจตื่น

อังศุมาลิน : โกโบริ... โกโบริ... อย่าตายนะ
(คนขยายเดินผ่านหน้าห้อง ได้ยินเสียงของอังศุมาลิน ก็ชะงัก
ด้วยความตกใจ เอามือทาบอก)
โกโบริ : อีเดโกะ
อังศุมาลิน : โกโบริ
โกโบริ : ร้องให้ทำไม ฝันร้ายใช้มัย โอ...ไม่เป็นไร
นะ ผมมาแล้วนะ...

หลังจากนั้น โกโบริได้พูดถึงความตายของตนกับอังศุมาลิน

โกโบริ : อีเดโกะ หลับตาแป๊บเดียวนะ หลับแป๊บเดียว
เดี๋ยวผมก็มา ผมไม่หนักไปไหนหรอก ยังไง
ผมก็จะกลับมาหาคุณอยู่วันยังค่ำ นอกเสียจากผม
จะตายไปเท่านั้น
อังศุมาลิน : อย่าค่ะ...อย่าพูดอย่างนั้น
โกโบริ : พูดอย่างนั้นนะ พูดยังไงอี อ้อ...อีเดโกะผม
มีคุณอยู่ทั้งคนแล้ว ผมไม่ยอมตายง่ายๆหรอก
อังศุมาลิน : คนไทยเขาถือ

และในตอนท้ายของเรื่อง ก่อนที่อังศุมาลินจะตระหนักว่าโกโบริอยู่ที่บางกอก

น้อยและกำลังจะตาย ลางสังหรณ์ก็ได้เข้ามาบิณฑาทในเหตุการณ์ระหว่างที่ พันธมิตรกำลังทิ้งระเบิดถล่มบางกอกน้อย โดยผ่านคำพูดของคุณยาย

"หลังๆนั้นยายก็ไม่ค่อยกลัวแล้ว แต่วันนี้พอได้ยินหวอ ทำไม
ใจมันหายวาบๆก็ไม่รู้"

"ทำไมเสียงหวอวันนี้มันกระชั้นๆเย็นๆชอกกลนะ"

"นึกแล้วเชียว... อยู่บางกอกน้อยก็น่ากลัวนะ... แม่สังหรณ์ใจ
อยู่เหมือนกัน"

"แม่ออ... แม่สังหรณ์ใจยังไงไม่รู้"

คำพูดทั้งหมดของคุณยายล้วนเป็นคำพูดที่แสดงถึงลางสังหรณ์หรือ ความรู้สึกผิดปกติก่อนจะมีเรื่องร้ายเกิดขึ้น ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นความฝัน การ พุดเป็นลาง หรือลางสังหรณ์ จึงล้วนเป็นสิ่งที่ประกอบกันเพื่อบอกผู้ชมล่วงหน้า เป็นนัยถึงความตายของโกโบริว่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าละครโทรทัศน์ชุด "คักรรรม" ได้สะท้อนและถ่ายทอดความ เชื่อในเรื่องโชคลางนี้ให้แก่ผู้ชมว่า สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่มี เหตุผลใดๆจะอธิบายว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรหรือไม่จึงเกิด แต่สิ่งเหล่านี้ก็ เป็นจริงอย่างที่ปฏิเสธไม่ได้

แนวคิดทั้ง ๖ แนวคิดที่ได้รับการถ่ายทอดสู่ผู้ชมโดยละครโทรทัศน์ ชุด "คักรรรม" นี้ เป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงความเชื่อและค่านิยมต่างๆในสังคม ไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่คนไทยจำนวนมากเชื่อหรือนิยมยกย่องว่าดีและถูก ต้อง การที่ละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้ถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมดังกล่าวออกมา เป็นภาพที่เหมือนกับความเป็นจริงในชีวิตของคนในสังคมไทย ก็เท่ากับว่า ละครโทรทัศน์ชุดนี้ได้ทำหน้าที่ในการสร้างแบบตัวอย่างให้ผู้ชมได้เรียนรู้และ ปฏิบัติตาม ทั้งนี้เป็นการดำรงไว้ซึ่งกฎระเบียบต่างๆในสังคม ลักษณะประจำ ชาติ และทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมเป็นสมาชิกของสังคม ในฐานะที่ละคร โทรทัศน์ชุดนี้เป็นกิจกรรมทางการสื่อสารมวลชนอย่างหนึ่งนั่นเอง